

İNŞAAT SEKTÖRÜ ANALİZİ

**2013'ün Mirası: Belirsizlik ve Kaygılar ile
Siyaset ve Ekonomide Yeni Bir Döneme Girerken**

Dünya - Türkiye - İnşaat Sektörü

Ocak
2014

TÜRKİYE MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ

"Son 7-8 aylık döneme baktığımızda, Gezi Olayları'nı ve 17 Aralık sürecini yaşadık. Bunun sebebiyle Türkiye bir miktar daha negatif ayrıştı diğer gelişmekte olan ülkelerden. Bu bir siyasi risk olarak kabul ediliyor. Siyasi riskin de bir primi oluyor, bunu faizde, kurda, varlık fiyatlarında görüyorsunuz. Çözmek için ne yapmak lazım? Siyaset kaynaklı riskleri yine siyasetin kendi alanında çözmek lazım. Siyasetten kaynaklanan bir riski sadece ekonomik tedbirlerle bertaraf etmek çok kolay değil."

*Ali BABACAN, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı
19 Ocak 2014, Kanal 7 Başkent Kulisi*

"Hiçbir ekonomi politikası aracı tek başına ekonomide mucize yaratamaz. Siyasal istikrar ve tutarlılıkla desteklenmesi şarttır."

*Dr. Mahfi EĞİLMEZ
NTV/CNBC-e, 29 Ocak 2014*

ÖZETİN ÖZETİ

2013'ün ilk yarısı dünya ekonomisi ve dış ticaret dengeleri bağlamında 2012'nin çok üzerine çıkılamayan bir genel durgunluk dönemi olmuş, küresel ekonomik aktivite zayıf ve kırılğan seyrini sürdürmüştür. Yılın ikinci yarısı ise siyaset ve ekonomi boyutlarıyla oldukça hareketli geçmiştir. Geride bırakılan yıldan 2014'e kalan miras ise dünya genelinde "yavaş tempolu büyüme ve para politikaları kaynaklı belirsizlik", Türkiye özelinde ise "kayı" olarak özetlenebilir.

ABD Merkez Bankası'nın (FED) varlık alımlarının azaltılabileceğine dair ilk sinyali verdiği 2013 Mayıs ayından itibaren gelişmekte olan ülkelerden (GOÜ) sermaye çıkışları gözlenmiş, izleyen dönemde küresel düzeyde tüm finansal varlıklarda bir yeniden fiyatlandırma yaşanmıştır. Bu tabloya Mayıs sonundan itibaren sırasıyla Çin'in büyümesindeki yavaşlama, Mısır Darbesi, Suriye'deki iç savaş, ABD ekonomisinin kepenk indirmesi, ABD'nin değişen Ortadoğu politikası bağlamında İran ve Suriye ile ilişkilerdeki yumuşama eklenmiştir.

17-18 Aralık günlerine damgasını vuran en önemli iki gelişmeden birincisi FED'in aylık 85 milyar ABD Doları olan tahvil alım miktarını Ocak 2014'den itibaren 10 milyar ABD Doları azaltarak 75 milyar ABD Dolarına indirmek kararını alması, ikincisi ise 17 Aralık'ta başlatılan ve hem siyaseti hem de finansal piyasaları dalgalandıran yolsuzluk iddialarına dayalı operasyonlar olmuştur. Bu süreç Türkiye piyasalarının gelişmekte olan ülkeler grubundan hızla negatif ayrışmasına, kur, faiz ve borsa boyutlarıyla sert iniş -çıkışların yaşanmasına ve Türkiye'nin risk primindeki artışın iki gün içerisinde %17'yi aşmasına neden olmuştur.

Gelinen noktada merak edilen konu, 2014'ün dünyada ve Türkiye'de nasıl bir yıl olacağıdır. Ekonomi penceresinden bakıldığında: Küresel ekonomik faaliyetin yavaş tempolu büyüme trendini devam ettirmesi, küresel para politikalarına ilişkin belirsizliklerin devam etmesi, ABD ekonomisindeki toparlanmanın istikrar kazanması beklenmektedir. Euro Bölgesi ekonomilerinde bazı olumlu sinyaller gözlenmesine rağmen hem yüksek işsizlik oranları hem de kredi aktarım mekanizmasındaki sorunlar ekonomik görünümün zayıf kalacağı beklentilerini artırmaktadır.

Geleceğe ilişkin yaygın kabul gören tahminler ise, küresel para politikalarındaki belirsizliklere ve FED'in varlık alımlarını azaltmasına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelere ilişkin risk algılamasının artacağı, bu ülkelere yönelecek sermaye akışlarının azalacağı, yabancı sermayenin daha seçici olacağı, gelişmiş ülkelerin ise ılımlı tempolu ve istikrarlı büyüme ile pozitif yönde ayrışacaklarıdır.

Dünya Bankası, 15 Ocak 2014'de yayınladığı "Küresel Ekonomik Beklentiler" raporunda başta ABD olmak üzere gelişmiş ekonomilerde görülen toparlanmayı dikkate alarak küresel büyüme tahminini üç yıldan bu yana ilk kez yükseltmiş, Haziran 2013'de yapmış olduğu %3.0 büyüme tahminini %3.2 olarak revize etmiştir.

Benzer şekilde IMF de, 21 Ocak 2014'de yayınladığı "Küresel Ekonomik Görünüm" raporunda, ABD ve Avro bölgesi ekonomileri başta olmak üzere kimi gelişmiş ekonomilerde talep koşullarının iyileşme kaydettiğini belirterek küresel büyüme tahminini yükseltmiş; ancak gelişmekte olan ülkelerde dış ticaretteki canlanmanın iç talep üzerindeki baskıyı sınırladığını vurgulamıştır.

22-25 Ocak 2014 tarihleri arasında İsviçre'nin Davos kentinde düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu'nda belirlenen 2014'ün en önemli riskleri arasında mali ve çevresel konular öne çıkmış, savaş riski ise yer almamıştır. Belirlenen 10 risk şunlardır: 1) Önemli ekonomilerdeki mali krizler, 2) Yapısal işsizlik/eksik istihdam, 3) Su krizleri, 4) Şiddetli gelir eşitsizliği, 5) İklim değişikliğinin hafifletilmesi ve adaptasyon sağlamada başarısızlık, 6) Aşırı hava olaylarının etki alanının büyümesi (örneğin: seller, fırtınalar, yangınlar), 7) Küresel yönetim başarısızlığı, 8) Gıda krizleri, 9) Büyük finansal mekanizma/kurumların başarısızlığı, 10) Şiddetli siyasi ve sosyal istikrarsızlık.

2013'ün son çeyreğinde Türkiye ekonomisinin %4.4 oranında büyümesi ve ilk dokuz aylık büyüme oranının %4.0'e ulaşması yıllık büyüme oranının %4.0'ün üzerine çıkabileceği yönünde iyimserlik yaratmıştır. Aralık ayının ikinci haftasında yaşanan yolsuzluk iddialarına dayalı operasyonların piyasalarda yarattığı çalkantıların durulması ve FED kaynaklı serpintilerden kaynaklanacak olumsuzlukların yönetilebilmesi halinde 2014 yılındaki büyüme performansını belirleyecek temel dinamiklerin kamu harcamaları ile ihracat olması, özel tüketimin büyümeye olan katkısının ve yatırımlar üzerindeki pozitif etkisinin ise 2013'e kıyasla daha zayıf seyretmesi beklenmektedir. İhracatı olumlu etkileyebilecek olan iki önemli etken toparlanma süreci paralelinde AB'ye, İran ile BM arasında sağlanan anlaşma çerçevesinde İran ve Ortadoğu'ya yapılan ihracatın artması olasılığıdır. Kamu harcamalarını yukarı yönde etkileyebilecek faktörler 2014'ün seçim yılı olması ve finansman temin edilebilmesi koşuluna bağlı olarak gündemdeki mega projelerdir.

2014'de ekonomik büyüme açısından en önemli iki risk, sermaye akımlarındaki belirsizlik ve siyaset kaynaklı kaosun devam etmesidir. Tasarruf açığının büyüklüğü ve bu nedenle dış finansmana olan bağımlılık Türkiye'yi dışsal şoklara karşı aşırı duyarlı hale getirmiştir. Yeterli döviz girişinin olmaması halinde yurtdışında borç kapatma telaşının etkisiyle dövize olan talep artabilecek bu durum yatırımları, büyümeyi, enflasyonu ve işsizlik oranını olumsuz etkileyecektir. Ulusal paranın Euro ve ABD Dolarına karşı değer kaybı ise diğer gelişmekte olan ülkelere daha hızlı artmaya devam edecektir.

Yukarıda belirtilen risk ve belirsizlikleri dikkate alarak 2014 için şu tahminlerde bulunmak olanaklıdır: Büyüme hedefin altında, enflasyon ise hedefin üzerinde gerçekleşecek, cari açık önemli bir sorun olmaya devam edecek, yatırımlar ivme kaybedecek ve karlılık azalacaktır.

İnşaat sektörü, 2012 yılında yaşanan ve sektördeki büyümenin %0.6 ile yerinde saydığı durgunluk döneminden sonra 2013'ün 4. çeyreğinde %8.7, yılın ilk dokuz aylık döneminde ise %7.4 oranında büyümüştür. Sektördeki büyümenin sürdürülmesi kamu yatırımlarına daha da bağımlı hale gelmiştir.

2013'de Türk müteahhitlerin yurtdışında üstlendikleri yıllık yeni iş hacmi 31.3 milyar ABD Dolarına, 1972-2013 arasında üstlenilen toplam uluslararası proje tutarı ise 274.1 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır.

Mevcut durumda özel sektördeki yatırım iştahının yerini temkinli duruşa bıraktığı gözlenmekte, yurtdışı müteahhitlikteki yukarı yönlü trendin ise devam etmesi beklenmektedir.

DÜNYA

Büyük Durgunluktan Uzun Durgunluğa Geçiş Sinyalleri

2013 küresel ekonomi için yine çetin bir yıl olmuştur. Yükselen pazarların çoğunda büyümedeki hızlı yavaşlamayla %4.8'in altına düşen yıllık büyüme oranları kaydedilmiş, gelişmiş ekonomilerin yavaş tempolu toparlanması yıllık ortalama %1 civarında bir üretim artışı ile devam etmiştir. 2013 sonu itibarıyla küresel ekonominin bir önceki yıla kıyasla daha düşük bir hızla büyümesi beklenmektedir. IMF'nin küresel ekonomi için 2013 yılı büyüme tahmini %2.9, Dünya Bankası'nın beklentisi ise %3.2 civarındadır.

2014 neler getirecek sorusuna çeşitli ekonomistlerin verdikleri yanıtlar iyimserden karamsara doğru değişen bir çeşitlilik gösterse de bu yanıtların ortak paydası küresel büyümenin bir önceki yıla kıyasla hızlanacağı, risklerin azalacağı, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin büyümeye devam edebilecekleri, bu süreçte büyüme hızlarının, kırılma noktalarının, avantajlarının ve başa çıkmak zorunda kalacakları sorunların birbirinden farklı olacaktır.

ABD dışındaki gelişmiş ülkelerde büyümenin cılız seyretmesi, bazılarında daha fazla olmak üzere yükselen ekonomilerde kırılma noktasının devam etmesi, Çin'in büyümesindeki yavaşlamanın küresel büyümeyi aşağı yönde etkilemesi yüksek olasılıklardır.

Avro Bölgesinde iç çalkantı, ABD'de yeniden kepenk indirme veya borç tavanı kavgası, Çin ekonomisinin dibe vurması veya İsrail ile İran arasında nükleer silahlanmadan kaynaklanan bir savaş yaşanması gibi şoklarla karşılaşılması olasılığının 2013'e göre azalmış olduğu değerlendirilmektedir.

Gelişmiş ülkeler için yıllık büyüme beklentisi ortalama %1.9 civarındadır. Bu ülkelerin gerçek büyüme potansiyellerini gerçekleştirmeleri ise yavaş seyredecektir.

Dünya Bankası, ABD ve Euro Bölgesi'ndeki iyileşmeyi gerekçe göstererek bu yıl için global büyüme tahminini %3.2'ye yükseltmiş, 2015'te %3.4'e, 2016'da da %3.5 büyüme beklentisini ifade etmiş, gelişmekte olan ülkelerdeki kırılma noktasının yükselen faizler nedeni ile devam edeceğini açıklamış, bu ekonomiler için 2014 büyüme tahminini Haziran'daki %5.6'dan %5.3'e indirmiştir.

Mevcut durumda 2014'de yükselen ekonomilerde göreceli olarak daha hızlı ve yıllık olarak ortalama %5.0'e yaklaşan büyüme kaydedileceği görüşü ağırlık kazanmıştır. Gelişmiş ülkelerdeki toparlanmanın gelişmekte olanların bu ülkelere ihracat yapma olanaklarını artıracığı değerlendirilmektedir. Kentleşme süreci paralelinde artan altyapı ihtiyacı ve büyüyen orta sınıfın daha çok tüketecek olması gelişmekte olan ekonomilerin büyümesine destek verecek olan diğer faktörlerdir.

Öte yandan, Türkiye, Hindistan, Brezilya, Endonezya, Güney Afrika, Macaristan, Ukrayna, Arjantin ve Venezüella gibi yükselen ekonomilerin dış kaynak girişlerine aşırı bağımlılık, yavaşlayan büyüme, yüksek enflasyon ve cari açık, seçim süreçlerinin yaratacağı gerilimler gibi nedenlerle daha kırılma noktasına devam edecekleri değerlendirilmesi yaygındır.

Yeri gelmişken, Amerikalı siyaset bilimci ve yazar George Friedman tarafından kurulmuş olan ve Merkezi Teksas'ta bulunan "küresel istihbarat" şirketi STRATFOR'un 25 Aralık 2013 tarihli öngörülerine de kısaca değinmekte yarar vardır. STRATFOR 2014'ün küresel siyasi olaylar açısından da hareketli bir yıl olacağına işaret etmiş, yılı biçimlendirecek en önemli 5 trend arasında Hindistan ile Türkiye'de iç karışıklık ve ekonomik stres yaşanacağı öngörüsüne yer vermiştir. STRATFOR'un açıkladığı diğer dört trend ise: İran ile ABD ilişkilerinde kalıcı yumuşama sağlanacağı, ABD Ortadoğu'daki güçleri İran ile yapacağı stratejik pazarlıklarla dengelemeye çalışacağı, Avrupa'da milliyetçi ve radikal partilerin yükselişe geçeceği, Rusya

ile Almanya'nın Orta/Doğu Avrupa ve enerji politikası üzerinde pazarlık yapacakları, Çin'in ise yetkileri çoğalmış tek adam siyasetine geri döneceği şeklindedir.

ABD

ABD'de ılımlı büyüme hızlanarak devam etmekte, 2013'ün 3. çeyreğindeki büyüme oranının %4.1'e ulaşması beklenmektedir. İşsizlik oranı Aralık ayında %6.7 ile son beş yılın en düşük seviyesine gerilemiştir.

Son verilerin beklenenden daha olumlu gelmesi ABD ekonomisinin 2014 yılında performansını yükselteceğine ilişkin beklentileri güçlendirmiştir. Ekonominin 2014 yılında %3 civarında büyümesi beklenmekte, bunun 2005'ten bu yana gerçekleşen en yüksek büyüme performansı olacağı değerlendirilmektedir.

Cumhuriyetçiler ile Demokratların üzerinde anlaşmaya vardıkları bütçe tasarısının Temsilciler Meclisi ve Senato'nun onayının ardından 26 Aralık'ta Başkan Obama tarafından da onaylanması ülkede kamu harcamalarının devamına ilişkin riskleri büyük ölçüde hafifletmiştir.

ÇİN

Çin'in 2013 yılı büyümesi %7.7 ile %7.6 olan beklentinin 0.1 puan üstüne çıkmış ve 2012 büyüme oranı ile aynı olmuştur.

Çin 2013 yılında dünyanın en büyük mal ihracatçısı konumuna yükselmiş ve 4.16 trilyon ABD Dolarlık yıllık ticaret hacmi ile ABD'yi geride bırakmıştır. 2013 yılının tamamında Çin'in ihracatı %7.9 artışla 2.21 trilyon ABD Dolarına ulaşmış, dış ticaret fazlası ise yıllık %12.8 yükselişle 260 milyar ABD Doları olmuştur.

Sürdürülebilir büyümeyi güvence altına alacak reformları devam ettirmeye çalışan Çin'in karşısındaki en önemli riskler arasında yerel hükümet borcundaki artış, bankacılık sektöründeki likidite problemi ve emlak piyasasındaki yavaşlama yer almaktadır.

2014'e ilişkin ağırlıklı görüş Çin'in %7'nin üzerinde büyüyeceği, ancak uygulanmakta olan reform sürecinde büyüme modelinin sabit yatırım ağırlıklı yapısının özel tüketim ağırlıklı hale dönüşmesinin çok yavaş cereyan edeceği yönündedir.

Çin'de 2014 yılında sert bir iniş beklenmemekte, orta vadeli büyümenin yavaşlayabileceğine ilişkin kaygılar devam etmekte, ülke yönetiminde reformların hangi hızla uygulanacağı konusunda farklı görüşlerin egemen olduğu gözlenmektedir.

AVRUPA

2009 sonrasındaki dönemde Avro Bölgesi'nin geçirdiği en sakin yıl 2013 olmuş, ekonomik durgunluktan çıkış sinyalleri iyimserliği artırmıştır. Ekonomide reform için gerekli siyasi iradenin gösterilmesi ve Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) Avro'yu güçlü tutmaktaki kararlılığı tahvil piyasalarında baskı oluşmasını önlemiş, İspanya, İtalya ve Portekiz ekonomik durgunluktan çıkarken onları Yunanistan'ın izleyeceği umudu güçlenmiştir.

Dünya Bankası'nın Ocak 2014 tarihli Küresel Beklentiler Raporunda Avro Bölgesi için 2014'de %1.1, 2015'de %1.4 2016'da ise %1.5 büyüme tahmininde bulunulmuştur.

2014 Ocak ayında Markit tarafından açıklanan Birleşik Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI) verileri Avro Bölgesi'nde toparlanmanın hız kazandığına işaret etmiş, 2013 Kasım ayında 51.7 olan endeks Aralık'ta 52.1'e yükselmiştir. Söz konusu toparlanma sürecine imalat sanayi öncülük etmiş, Hizmet Sektörü Satın Alma Yöneticileri Endeksi ise Aralık ayında 51.2'den 51'e gerilemiştir. Bölgesel ölçekteki toparlanmaya rağmen endeks değerleri ülkeden ülkeye önemli ölçüde farklılaşma göstermiştir. İrlanda'da 58.6 olan endeks, Almanya'da 55, Fransa'da 47.3 olarak gerçekleşmiş, İspanya'da ise son 77 ayın en yüksek değerine ulaşarak 53.9 olmuştur. Avro Bölgesi'nin en büyük ekonomisi olan ve Bölge'deki toparlanmanın sürdürülebilmesi için önemli bir role sahip olan Almanya ekonomisinin 2013 büyümesi beklentilerin altında gelmiş ve %0.4 artış göstermiştir. Avro Bölgesinde işsizlik rekor seviyelerde, banka kredileri ise azalmış durumdadır.

Avro Bölgesinde riskler geride kalan 5 yıllık döneme göre azalmış ve göstergeler yavaş da olsa iyileşmiş olmakla birlikte yapısal sorunlar devam etmekte ve kısa sürede bertaraf edilebilecek gibi görünmemektedir. Temel sorunlar arasında düşük tempolu büyüme, yüksek işsizlik, yüksek kamu borçları, azalan rekabet gücü ve kredi daralması gelmektedir. Bölgedeki genç işsizlik oranını ortalamasının %24.3'e ulaşmış olması kaygı vermektedir. Dahası, Avrupa'da kronikleşmiş bir işsiz kitle olduğu değerlendirilmekte ve bunların tekrar iş gücü piyasasına dönmelerinin çok zor olacağı beklenmektedir.

Yukarıda belirtilen olumsuzlukların Mayıs ayında yapılacak olan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde uç partilerin yükselişe geçmesine yol açabileceğinden kaygı duyulmaktadır.

ORTADOĞU ve KUZZEY AFRİKA

Dünya Bankası'nın "Küresel Beklentiler Raporu" nda Suriye'deki iç savaş ile Mısır ve Tunus gibi ülkelerde yaşanan politik sorunlar nedeniyle Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki gelişmekte olan ekonomilerin depresyondan kurtulamadıkları teşhisine yer verilmiş, bu sorunların Lübnan ve Ürdün gibi bölge ülkelerine sıçraması olasılığının petrol ithal eden ülkeler ile yapılan ticareti sektöre uğrattığı kaydedilmiş ve İran'a uygulanan yaptırımların petrol ihraç eden ülkeleri de olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Bölge için 2014, 2015 ve 2016 büyüme tahminleri sırasıyla %2.8, %3.3 ve %3.6 olarak belirlenmiş ve bu oranlar ile Ortadoğu- Afrika Bölgesinin potansiyelinin gerisinde kaldığına işaret edilmiştir.

TÜRKİYE

Siyaset ve Ekonomi Kırılganlık Testinde

Ekonomide 2013'ün 3. çeyreğinde %4.4 ile beklentilerin üzerinde bir büyüme gerçekleşmiş, ilk dokuz aylık dönemdeki büyüme ise %4.0 olmuştur. Yılın ilk ve ikinci çeyreklerdeki büyüme oranları ise sırasıyla %3 ve %4 olarak revize edilmiştir.

Üçüncü çeyrekteki büyümede ağırlıklı olarak iç tüketimdeki canlılık etkili olmuş, milli gelir geçen yılın aynı dönemine kıyasla sabit fiyatlarla %4.4'lük bir artışla 33 milyar 33 milyon TL'na ulaşmıştır. Yılın ilk dokuz aylık döneminde ise GSYH sabit fiyatlarla geçen yılın aynı dönemine göre %4.0 artış göstermiş ve 91 milyar 219 milyon TL olmuştur.

Bilindiği gibi gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) harcamalar açısından oluşumunda özel tüketim harcamaları, kamu harcamaları, özel yatırım harcamaları ve ihracat-ithalat olmak üzere 4 temel bileşen bulunmaktadır, Türk ekonomisinde en ağırlıklı bileşeni GSYH'ye oranı %70.0'e yaklaşan özel nihai tüketim harcamaları oluşturmaktadır. Bu denli büyük paya sahip olan özel tüketim sonuçta ekonominin büyüme hızını da belirleyen bir numaralı etken olmaktadır.

Özel nihai tüketim harcamalarında 2013'ün birinci ve ikinci çeyreklerinde sabit fiyatlarla sırasıyla %3.4 ve %5.6 olan büyüme oranları üçüncü çeyrekte %5.1 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran ilk dokuz aylık dönem itibariyle %4.7 olmuştur. İlk dokuz aylık dönemde özel tüketim harcamalarının GSYH'daki payı %67 olarak gerçekleşmiş ve bu dönem itibariyle %4.0 olan büyüme oranına 3.1 puan katkıda bulunmuştur. Aynı dönemde devletin nihai tüketiminin büyüme katkısı ise 0.5 puan olmuştur.

Yatırımlar kalemindeki büyüme ise GSYH büyümesine 2.5 puan katkı sağlamıştır. Bunun 1 puanı gayri safi sabit sermaye oluşumundan, 1.5 puanı ise stok artışından kaynaklanmıştır. Yatırımların büyüme katkısında ağırlıklı rolü kamu yatırımları oynamış, özel sektör yatırımlarının etkisi ise negatif yönde olmuştur. Yılın ilk dokuz ayında kamunun gayri safi sabit yatırımlarındaki artış %9.3 olurken ve büyüme 1.3 puan katkı sağlarken, özel sektörün gayri safi sabit sermaye yatırımları %1.4 oranında gerilemiş ve büyümeyi 0.3 puan aşağı çekmiştir.

Öte yandan özel sektör yatırımlarında sabit fiyatlarla yılın ilk iki çeyreğinde sırasıyla %7 ve %1.9 olarak gerçekleşen gerilemenin yerini üçüncü çeyrekte %5.3 ile artışa bırakması olumlu bir gelişme olmuştur.

İlk dokuz aylık dönemde mal ve hizmet ihracatı TL bazında sabit fiyatlarla sadece %0.2 artmış, buna karşın ithalattaki artış oranı %2.4'ü bulmuştur. Bu nedenle ilk dokuz aylık dönemde net dış ticaret performansı negatif olmuş ve büyümeyi 2.2 puan aşağı çekmiştir.

Üretim yöntemiyle GSYH'ya göre yılın ilk dokuz aylık döneminde en hızlı büyümeler sırasıyla oteller ve lokantalar (%10.5), dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetleri (%10.4), mali ve aracı kuruluşların faaliyetleri(%8.7) olmuş, onları %7.4 büyüme oranı ile inşaat sektörü izlemiştir.

İmalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, inşaat gibi stratejik sektörlerin yıl içerisinde çeyrekler itibariyle yukarı yönlü bir trend içerisine girmesi olumludur. Yakından bakıldığında imalat sanayinde yılın ilk çeyreğinde %1.9 olan büyümenin üçüncü çeyrekte %4.9'a ulaştığı, toptan ve perakende ticarete ise birinci çeyrekte %2.9 olan büyümenin üçüncü çeyrekte %5.5 olduğu, inşaat sektöründe ise birinci ve üçüncü çeyreklerde sırasıyla %5.9 ve %8.7 gibi pozitif yönde gelişmeler olduğu görülmektedir. Konut sahipliğinin 1. ve 3. çeyreklerdeki büyümesinin sırasıyla %1.7 ve %1.6 olması ve ilk dokuz aylık dönemdeki büyümenin %1.4 'de kalması ise talep duraklaması olarak yorumlanmaktadır.

Ekonominin yılın ilk dokuz aylık dönemindeki büyüme performansına ilişkin çeşitli yorumların ortak paydası ise üçüncü çeyrek itibariyle gerçekleşen büyüme oranının Orta Vadeli Plan'ın (OVP) 2013 büyüme tahmini ile uyumlu olduğudur.

Türkiye bu performans ile hem Avro Bölgesinden hem de AB üyesi ülkelerden daha yüksek bir büyümeyi gerçekleştirmiştir. Dünya sıralamasında ise Türkiye yılın 3. Çeyreğindeki %4.4'lük büyüme oranı ile Çin (%7.8), Singapur(%5.8), Endonezya(%5.6), Malezya(%5.0), Hindistan(%4.8) ve Şili'nin(%4.7) ardından altıncı sırada yer almıştır. Letonya, ABD ve Güney Kore ise sırasıyla yedinci, sekizinci ve dokuzuncu gelmişlerdir.

Ekonominin 2013 yılındaki büyümesine ilişkin olarak Hükümet, Dünya Bankası, IMF ve ekonomi çevreleri birbirinden farklı beklentiler içerisindedirler. Üçüncü çeyrek verilerinin beklentilerin üzerinde gerçekleşmiş olması nedeniyle ekonomi yönetiminde %4.0'lük oranın aşılabacağı beklentisi ağırlık kazanmıştır. Dünya Bankası Türkiye'nin 2013 büyüme tahminini %3.6'dan %4.3'e yükseltmiş, 2014 beklentisini ise %4.5'ten %3.5'e çekmiştir. IMF de 2013 büyümesinin %3.8 olacağı görüşündedir. Büyümenin %4.0'ün altında kalacağı görüşünü savunan ekonomi yazarları da mevcuttur.

Büyümenin hızına ilişkin rakamsal göstergeleri değerlendirirken niteliğini, dinamiklerini ve sürdürülebilirliğini de göz önünde tutmakta yarar vardır. Üretim açısından bakıldığında 2013 yılında

büyümenin kaynağında inşaat ve ticaret dahil bazı hizmetlerin öne çıktığı görülmektedir. Buna karşın imalat sanayisi ile tarımın payları gerilemeye devam etmektedir. İmalat sanayisinin GSYH içindeki payının 2000 yılı öncesinde %24.0'e kadar ulaşmış olduğu anımsandığında, 2012'de %15.6'ya kadar gerilemiş olması ve bu oranda 2013 yılında da kayda değer bir değişim olasılığı bulunmaması kaygı vericidir. Benzeri şekilde tarımın GSYH içindeki payı da %7-8 düzeyine kadar gerilemiş durumdadır.

Harcamalar yönünden bakıldığında, 2013 yılında büyümenin esas itibarıyla özel tüketim harcamaları ile kamu harcamalarından kaynaklandığı, ihracat ile özel sektör makine-teçhizat yatırımlarının büyüme katkısının yok denecek düzeyde olduğu görülmektedir. Dahası tasarruflar ile yatırımların GSYH içindeki payı dünya ortalamasının gerisinde seyretmekte ve düşme eğilimi göstermektedir. Türkiye 2000 öncesinde, GSYH'nin yaklaşık %20'sini tasarruf edebilirken bu oran son dönemde %13.0'lere kadar düşmüş durumdadır. IMF'nin Ekim 2013 tarihli "Dünya Ekonomisine Bakış Raporu"nda 2013 yılı için dünya genelinde GSYH yüzdesi olarak tasarruflar %25.1 olarak tahmin edilmiştir. Bu oran Çin'in de dahil olduğu gelişmekte olan Asya ülkelerinde %44.5'e kadar yükselmektedir.

Öte yandan Türkiye'de yatırımların GSYH'ya oranı, yüksek miktarda dış borçlanmaya karşın, %20 civarındadır. Bu oran IMF'nin yukarıda belirtilen raporunda dünya genelinde 2013 yılı için %24.7 olarak tahmin edilmiştir. Gelişen Asya ülkelerinde ise %43.5'e kadar ulaşabilmektedir.

17 Aralık sonrasında yaşanan siyasi ve ekonomik çalkantılar ise Türkiye'nin Aralık ayında dünyada borsası en hızlı düşüş gösteren ikinci, parası en çok değer kaybeden birinci ülke konumuna sürüklenmesine neden olmuştur. 2013 yılı itibarıyla Türkiye dünyada parası en çok değer kaybına uğramış dördüncü ülke konumundadır.

Sanayi: Üretim Kasım 2013'de %4.7 arttı.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi Kasım 2013'de bir önceki aya göre %2.9 artmıştır. Sanayinin alt sektörleri (2010=100 temel yılı) incelendiğinde; 2013 yılı Kasım ayında bir önceki aya göre madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi %1.7 ve imalat sanayi sektörü endeksi %3.6 artarken elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %1.4 azalmıştır.

Takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretiminde ise bir önceki yılın aynı ayına göre %4.7 artış kaydedilmiştir. Sanayinin alt sektörleri (2010=100 temel yılı) incelendiğinde; 2013 yılı Kasım ayında bir önceki yılın aynı ayına göre madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi %8.9 azalırken imalat sanayi sektörü endeksi %5.6 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi ise %4.8 artmıştır.

Ana Sanayi Grupları (MIGs) sınıflamasına göre, 2013 yılı Kasım ayında bir önceki aya göre en yüksek artış %4.5 ile ara malı imalatında gerçekleşmiştir.

Dış Ticaret: 2013 Ocak-Kasım döneminde dış ticaret açığı %16.8 arttı.

TÜİK tarafından açıklanan verilere göre 2013 Kasım ayında ihracat bir önceki yılın aynı ayına göre %3.6 artarak 14.3 milyar ABD Doları, ithalat ise %2.2 artarak 21.4 milyar ABD Doları olmuştur. Böylelikle dış ticaret açığı Kasım ayında %0.6 oranında gerilemiş ve 7.2 milyar ABD Doları ile beklentilerin biraz altında kalmıştır. Kasım 2012'de %65.7 seviyesinde olan ihracatın ithalatı karşılama oranı da Kasım 2013'te %66.6'ya yükselmiştir.

2013 Ocak-Kasım döneminde ise ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %0.8 azalışla 138.7 milyar ABD Doları, ithalat ise %5.4 artışla 228.5 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde dış

ticaret açığı %16.8 artışla 89.8 milyar ABD Dolarına yükselmiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %64.5'ten %60.7'ye gerilemiştir.

TÜİK tarafından 10 Ocak 2014'de açıklanan Dış Ticaret Endekslerine göre, Kasım 2013'de İhracat birim değer endeksi %0.6, ithalat birim değer endeksi ise %2.6 azalmıştır. İhracat miktar endeksinde %4.1, ithalat miktar endeksinde ise %4.9 artış kaydedilmiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış ihracat miktar endeksi %2.6, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış ithalat miktar endeksi ise %0.9 artmıştır.

Ekonomi Bakanlığı tarafından 13 Ocak 2014'de açıklanan Dış Ticaret Beklenti Anketine göre: İhracat Beklenti Endeksi 2014 yılının 1. çeyreğinde 2013 yılının 4. çeyreğine göre 10.8 puan azalmış, 2013 yılının 4. çeyreğinde 109.6 olan endeks 2014 yılının 1. çeyreğinde 98.8'e gerilemiştir. Söz konusu dönemlerde İthalat Beklenti Endeksi ise 3.2 puan artmış, 2013 yılının 4. çeyreğinde 106.2 olan endeks, bu yılın ilk çeyreğinde 109.4'e yükselmiştir.

Cari Açık: Kaygı vermeye devam ediyor.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından açıklanan verilere göre cari açık 2013 yılı Kasım ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %3.5 azalışla 3.935 milyar ABD Doları olmuş, yıllıklandırılmış bazda cari işlemler açığı ise 60.838 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. 2013 yılının 11 aylık döneminde ise cari açık bir önceki yılın aynı dönemine göre %28.3 artarak (12.334 milyar ABD Doları) 55.962 milyar ABD Doları'na yükselmiştir.

Dış ticaret açığı, 11.54 milyar ABD Doları artışla 71.49 milyar ABD Dolarına yükselirken, parasal olmayan altın kalemi hariç dış ticaret açığı 4.33 milyar ABD Doları azalarak 61.06 milyar ABD Dolarına gerilemiştir.

Türkiye'de cari işlemler açığının mili gelire oranı son on yılda %5.4'ten %7.4'e yükselmiş, diğer bir deyimle %35 artarak hızlı bir tempo ile uzun dönem ortalamasının üzerine çıkmıştır. Cari açıktaki bu hızlı artış, GSYH'daki büyümenin ülkeye uluslararası piyasalardan gelen fonlara dayalı olmasından kaynaklanmış ve ekonominin kırılganlığını giderek daha çok artırmıştır.

Cari açık sorununa yakın dönemde yapısal bir çözüm bulunması gerçeği ile karşı karşıya kalınacağı ve bu sorun büyüdükçe bulunacak çözümün sosyal ve siyasi çalkantılara yol açmasının yanı sıra ekonomik dengeler üzerinde de uzun süreli ciddi olumsuz etkileri olacağı hususu ekonomi uzmanları tarafından benimsenen bir endişe olarak dile getirilmektedir.

İstihdam: Ekim 2013'de işsizlik oranı Ekim 2012'ye göre artış gösterdi.

TÜİK'in 15 Ocak 2014 tarihli "Hanehalkı İşgücü İstatistikleri" Türkiye genelinde işsiz sayısının 2013 yılı Ekim döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 202 bin kişi artarak 2 milyon 743 bin kişiye yükseldiğini, işsizlik oranının ise 0.6 puanlık artış ile %9.7'ye ulaştığını ortaya koymuştur. Ekim 2013'de tarım dışı işsizlik oranı 0.5 puanlık artış ile %11.9, 15-24 yaş grubunu içeren genç işsizlik oranı ise 1.2 puanlık artış ile %19.3 olmuştur.

İstihdam edilenlerin sayısı ise 2013 yılı Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 139 bin kişi artarak 25 milyon 648 bin kişiye yükselmiştir. Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 294 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 433 bin kişi artmıştır.

İstihdam edilenlerin %23.5'i tarım, %19.1'i sanayi, %7.6'sı inşaat, %49.8'i ise hizmetler sektöründe yer almıştır. Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında hizmet ve sanayi sektörünün istihdam edilenler

içindeki payı 0.5 puan, inşaat sektörünün payı 0.2 puan artarken tarım sektörünün payı 1.3 puan azalmıştır.

İstihdam edilenlerin oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0.5 puanlık azalışla %46.4'den %45.9'a gerilemiştir. Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı ise 2013 yılı Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 0.2 puan azalarak %50.8 olmuştur.

Ekim 2013 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 3.4 puan azalarak %36.3 olmuştur.

Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam edilenlerin sayısında 2013 yılı Ekim döneminde bir önceki döneme göre 7 bin kişilik artış, işsiz sayısında ise 83 bin kişilik azalış meydana gelmiştir. Mevsim etkilerinden arındırılmış işgücüne katılma oranı bir önceki döneme göre 0.2 puanlık azalış ile %50.6, istihdam oranı ise değişim göstermeyerek %45.6 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Küresel ekonomideki belirsizlikler ve beraberinde Türkiye'deki mevcut siyasi ve ekonomik konjonktür istihdam artışını sınırlayabilecek unsurlar olarak önemini korumaktadır.

Enflasyon: Yıllık enflasyon hedefin üzerinde yükseliyor.

TÜİK tarafından 03 Ocak 2014'de açıklanan veriler 2013 yılı için %6.8 olarak revize edilmiş olan enflasyon hedefinin aşıldığını ve yıllık enflasyonun Tüketici Fiyatları Endeksi'ne (TÜFE) göre %7.40, Üretici Fiyatları Endeksi'ne(ÜFE) göre ise %6.97 olduğunu ortaya koymuştur.

TÜİK verilerine göre, 2013 yılının Aralık ayında TÜFE %0.46 artış gösterirken, ÜFE %1.11 yükselmiştir. Aralık ayı itibarıyla 12 aylık ortalamalara göre yıllık enflasyon tüketici fiyatlarında %7.49, üretici fiyatlarında ise %4.48 olmuştur.

TÜFE'de aylık en yüksek artış %1.46 ile gıda ve alkolsüz içecekler grubunda gerçekleşirken, aylık en fazla düşüş gösteren grup %2.66 ile alkollü içecekler ve tütün olmuştur. Yıllık en yüksek artış ise %10.52 ile alkollü içecekler ve tütün grubunda gerçekleşmiştir. TÜFE'de, bir önceki yılın aynı ayına göre eğitim %10.05, lokanta ve oteller %9.86, ulaştırma %9.77, gıda ve alkolsüz içecekler %9.67 ile artışın yüksek olduğu diğer ana harcama grupları olmuşturlardır.

Tüketim: Tüketici güveni azalıyor.

Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası işbirliği ile yürütülen Aylık Tüketici Eğilim Anketi ile tüketicilerin kişisel mali durumlarına ve genel ekonomiye ilişkin mevcut dönem değerlendirmeleri ile gelecek dönem beklentileri ölçülmekte ve yakın gelecekte yapılması planlanan harcamalarına ve tasarruflarına ilişkin eğilimleri saptanmaktadır. Anket sonuçlarından hesaplanan Tüketici Güven Endeksi 0-200 aralığında değer alabilmektedir. Tüketici güven endeksinin 100'den büyük olması tüketici güveninde iyimser durumu, 100'den küçük olması ise kötümser durumu göstermektedir.

Tüketici Eğilim Anketi sonuçlarından hesaplanan "Tüketici Güven Endeksi" 2014 Ocak ayında bir önceki aya göre %3.5 oranında azalmış; Aralık ayında 75 olan endeks Ocak ayında 72.4 değerine düşmüştür. Söz konusu endeksin 2013 Kasım ayında 77.5 olduğu dikkate alındığında kötümserliğin artmakta olduğu değerlendirilmektedir.

Aralık ayında 101.9 olan "Genel Ekonomik Durum Beklentisi Endeksi" %7.7 oranında azalarak, Ocak ayında 94 değerine düşmüş, gelecek 12 aylık dönemde genel ekonomik durumun daha iyi olacağı yönünde beklentisi olan tüketicilerin sayısının bir önceki aya göre azaldığını göstermiştir.

Aralık ayında 81.8 olan “Gelecek 12 Aylık Dönemde İşsiz Sayısı Beklentisi Endeksi” %4.6 oranında azalarak Ocak ayında 78 değerine düşmüş, bu düşüş işsiz sayısında artış bekleyenlerin oranındaki artıştan kaynaklanmıştır.

“Hanenin Gelecek 12 Aylık Döneme İlişkin Maddi Durum Beklentisi Endeksi” bir önceki aya göre %1.2 oranında azalmış, Aralık ayında 92.4 olan endeks değeri Ocak ayında 91.3 olmuştur. Bu azalış gelecek 12 aylık dönemde hanelerinin maddi durumunun daha iyi olacağını bekleyenlerin oranının azalmasından kaynaklanmıştır.

“Gelecek 12 Aylık Dönemde Tasarruf Etme İhtimali Endeksi” ise bir önceki aya göre %9.6 oranında artmış, Aralık ayında 23.8 olan endeks Ocak ayında 26.1 değerine yükselmiştir. Bu artış, tüketicilerin gelecek 12 aylık dönemde harcamalarını kısma eğilimine girebileceklerini göstermektedir.

Özel Sektör: Özel sektörde güven azalıyor.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından açıklanan 2014 yılı Ocak ayı 'İktisadi Yönelim Anketi ve Reel Kesim Güven Endeksi' (RKGE) verilerine göre, 2014 yılı Ocak ayında RKGE bir önceki aya göre 0.7 puan azalarak 101.4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevsimsellikten arındırılmış reel kesim güven endeksi ise (RKGE-MA) ise bir önceki aya göre 6.4 puan azalarak 104.2 puana gerilemiştir.

Endeksi oluşturan anket sorularına ait yayılma endeksleri incelendiğinde genel gidişat, son üç aydaki toplam sipariş miktarı ve mevcut toplam sipariş miktarına ilişkin değerlendirmelerin endeksi azalış yönünde etkilediği gözlenmiştir. İçinde bulunduğu sanayi dalındaki genel gidişat konusunda bir ay öncesine kıyasla daha iyimser olduğunu belirtenlerin oranı %6.7'ye, aynı kaldığını belirtenlerin oranı %66.3'e gerilemiş, daha kötümser olduğunu belirtenlerin oranı ise %27.0'a yükselmiştir.

GELECEĞE BAKIŞ

Türkiye'nin durumu Ocak 2014 itibarıyla değerlendirildiğinde, ABD Merkez Bankası (FED) kaynaklı küresel belirsizliklerin, 17 Aralık sonrasında yaşanan siyasi gerilimlerin ve yaklaşan seçimlerin ekonomik istikrara tehdit oluşturan en önemli 3 dış faktör niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür.

Ekonominin artıları ile eksilerine bakılacak olursa, artılar arasında bütçe açığının küçüklüğü, kamu borç yükünün azalmakta olması ve bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranının yüksek olması sayılabilir. Eksiler ise, işsizlik oranının, enflasyonun, cari açığın, özel kesim borç yükünün ve dış finansman ihtiyacının yüksek düzeylerde seyretmesi, iç tasarrufların yetersizliği, yapısal reformların eksikliği ve çok büyük ölçüde artmış olan kırılganlıktır.

Maliye ve para politikalarındaki zafiyetler ise: kayıtdışı ekonominin büyüklüğü, teşviklerin cari açığı azaltmakta etkin olamaması, harcamaların enflasyonun üzerinde artması, faiz politikasının etkin bir biçimde kullanılamaması ve TL'nin hızla değer kaybetmeye devam etmesi olarak özetlenebilir.

Yukarıda özetlenen iç ve dış faktörlere bağlı olarak 2014'ün Türkiye için kritik bir yıl olacağı, küresel risklerin yanı sıra siyaset başta olmak üzere yurtdışında yaşanacak gelişmelerin ekonominin kırılganlığını artıracığı kaygıları çoğalmıştır.

FED'in tahvil alımlarını azaltmasından ve 10 yıllık faiz oranlarının %3 seviyelerinde seyretmesinden kaynaklanabilecek olumsuzlukları ve yolsuzluk operasyonlarının yabancı sermaye girişi üzerindeki olası etkilerini göz ardı etmek de, bunların yıl içinde nasıl biçimleneceğini tam olarak kestirmek de mümkün

değildir. FED'in tahvil alımlarını azaltma uygulamasının satış baskılarını artırması, sermaye çıkışlarına neden olması, dolar kurunu yukarı yönde hareketlendirmesi, yabancı sermaye girişlerini yavaşlatması ve likiditenin daha seçici davranmasına yol açması olasılığı yüksektir.

Bazı ekonomistlere göre: 2013'ün ilk dokuz ayında toplam dış kaynak girişleri, bir önceki yıla göre %7.2 oranında artmış ancak bu artış ağırlıklı olarak ilk dört aydan kaynaklanmıştır. FED'in açıklamaları ise Mayıs ayından itibaren Türkiye'ye dönük dış kaynak hareketlerini de hızla etkilemiştir. Kasım 2013 ödemeler dengesi verileri bir önceki yılın Mayıs-Kasım arasındaki 6 aylık dönemde, hisse senedi ve tahvil yatırımları net olarak 18 milyar ABD Dolarlık bir giriş gösterirken, bu yıl 2 milyar ABD Doları çıkış olduğunu ortaya koymuştur. Yaygın görüş Aralık ayı verilerinin durumun daha da kötüleştiğini göstereceği, sıcak para girişinin sert fren yaptığı ve kırılmanın arttığı yönündedir.

Nitekim bir süre önce Economist Dergisi'nde yer almış olan analize paralel bir biçimde, uluslararası kredi değerlendirme kuruluşu S&P da "Küresel Ülke Kredi Eğilimleri" raporunda Türkiye ile ilgili olarak "Küresel likidite geri çekilirse Türkiye'nin en kırılabilir yükselen ülkeler arasında olabileceğine inanıyoruz" değerlendirmesini yapmıştır.

Benzer bir uyarı kriz kahini olarak tanınan ünlü ekonomist Nouriel Roubini'den de gelmiş, Project Syndicate adlı internet sitesinde yayınlanan 31 Aralık 2013 tarihli yazısında Roubini 2014'de aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 9 gelişmekte olan ülkenin (GOÜ) yüksek cari açıklar, yavaşlayan büyüme, hedefin gerisinde kalan enflasyon ve seçim kaynaklı siyasal gerginlikler nedeniyle kırılabilir kalacakları öngörüsünde bulunmuştur.

2014 Ocak ayının ikinci haftasına girerken yaşanan bir diğer olumsuz gelişme Wall Street'in dev bankaları Goldman Sachs, JP Morgan ve Morgan Stanley'nin yatırımcılarına gelişmekte olan ülkelerdeki pozisyonlarını 3'te 1 oranında azaltmalarını önermesi, Morgan Stanley'nin TL'nin daha da değer kaybedeceği değerlendirilmesi ve kredi derecelendirme kuruluşu Fitch'in "Türkiye'deki siyasal kriz kalıcı güçlüklerle iştah ediyor" şeklindeki açıklaması olmuştur.

15 Ocak 2014'de ise Dünya Bankası Türkiye için 2013 yılı büyüme tahminini %3.6'dan %4.3'e yükseltirken 2014 büyüme tahminini %4.5'den %3.5'e, 2015 büyüme tahminini %4.7'den %3.9'a indirmiştir.

Mevcut durumda Dolar'ın ateşinin yükselmeye devam etmesi, Türk Lirası'nda tarihi düşüşler yaşanması, dış kaynak girişlerinin hız kesmesi, borsada satışların artması, tırmanan siyasal gerilimler, ÖTV artışları ve ufukta hem çift haneli enflasyon hem de işsizlik tehlikesinin belirmiş olması ekonomi yönetimine, reel sektör üreticilerine ve vatandaşlara kaygı vermektedir.

Küresel dengesizlikler karşısında ekonominin dayanıklılığının korunabilmesi için maliye ve finansal sektör politikalarındaki temkinli duruşun sürdürülmesi kritik önem taşımaktadır. Orta vadede ise mali disiplini kalıcı hale getirecek ve tasarruf açığını azaltacak yapısal reformların güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu, makroekonomik istikrarın ancak bu şekilde desteklenebileceği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, OVP'nin gerektirdiği yapısal düzenlemelerin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali BABACAN da 15 Ocak 2014 tarihinde 6.Büyükelçiler Konferansında yaptığı konuşmada bu konunun altını çizmiş, OVP'yi anımsatmış ve gelecek 3 yılın en önemli hedefinin cari açığı azaltmak olduğunu, bunun gerçekleştirilebilmesi için tasarrufları artırmak ve kaynakları verimli alanlara yönlendirmenin yanı sıra enflasyonu düşürmek ve mali disiplini korumanın da önemli hedefler arasında yer aldığını belirtmiştir.

Türk Lirası'nın değer kaybının artması halinde enflasyon ve faiz beklentilerinin bozulması, varlık

değerlerinin gerilemesi nedeniyle bilançoların yıpranması, paranın devir hızında yaşanacak düşüşün borç alacak zincirini kırmakla kalmayıp ekonomi üzerinde aşağı yönlü baskılar yaratması ve içinden çıkılması güç bir kısır döngüye sürüklenilmesi tehlikesi kaygı vermeye devam etmektedir. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bakan Ali BABACAN'ın bu konudaki değerlendirmesi ise *“ekonomideki daha büyük hasarları önleme açısından kurun inip-çıkmasının çok önemli bir şok absorbe etme mekanizması olduğu, bunun araçlardaki airbag'e (hava yastığı) benzediği ve başka alanlarda oluşabilecek kalıcı hasarları kur artışının önlediği”* şeklindedir.

2014 yılında ekonominin büyümesine iç dinamikler açısından bakıldığında ve büyümeye hangi faktörlerin ne ölçüde katkı sağlayabileceği değerlendirildiğinde ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: GSYH içerisindeki payı %70'e ulaşan tüketim harcamaları yıllık büyüme hızını belirleyici bir ağırlığa sahiptir. 2014 yılı için toplam tüketim harcamalarındaki artış %3.0 kamu ve %3.2 özel olarak hedeflenmiştir.

Hane halkı (özel) harcamalarının büyük ölçüde gelir, tüketici kredileri ve beklentiler ile biçimlendiği dikkate alındığında şu saptamayı yapmak olanaklıdır: Hane halkı gelirindeki reel artışın sınırlı düzeyde kalması, tüketici kredilerindeki artışın hem ekonomi yönetimi tarafından alınacak önlemler, hem de bankaların kredi risklerini azaltıcı önlemleri nedeniyle hız kesmesi, enflasyonist baskıların artması ve siyasi konjonktürdeki belirsizlikler tüketicileri ihtiyatlı olmaya yöneltebilecek ve 2014 yılında büyüme hızını aşağı yönde etkileyecektir.

Sabit sermaye yatırım harcamalarında hedeflenen %3.6 düzeyinde artış, kamu sabit sermaye yatırımları %3.0 düzeyinde azalırken, özel sektör yatırımlarında %5.7 artış olması beklentisine dayalıdır. 2013 gerçekleştirmeleri ve ekonominin Ocak 2014'deki görünümü bu öngörüden sapmalar olabileceğine işaret etmektedir. Zira iç talepte kayda değer bir artış beklenmemekte, kapasite kullanım oranlarında artış olasılığı düşük bulunmakta, yatırım maliyetleri kur ve faiz nedeniyle yükselmektedir. Bu şartlar özel sektörün makine, teçhizat yatırımlarını artırma girişimlerini olumsuz etkileyecektir. Öte yandan, 2014 yılı merkezi yönetim bütçe ödeneklerinin dağılımına ilişkin çeşitli ekonomi yazarlarının değerlendirmelerinde de, kamu yatırım harcamalarının büyümeye katkısı konusunda iyimser beklentiler gözlenmemektedir.

İnşaat sektöründe konut üretiminin payı %60'ı aşmakta, konut sektöründe arz fazlası olduğu ve balon olduğu yönündeki kaygılar ise çoğalmaktadır. Konut talebinin yavaşlaması ve stokların büyümesi olasılığı sektördeki yeni yatırım iştahını ve dolayısıyla inşaatın ekonomiye katkısını azaltabilecek olan ciddi bir olumsuz senaryodur. Hükümetin gündemindeki mega projeler ile kentsel dönüşüm projeleri, inşaat sektörünün 2014 yılındaki gelişmesini hızlandırmak ve sektörün ekonomik büyümenin motoru olma işlevini üstlenmesini sağlamak açısından yüksek potansiyel taşımaktadır. Bu alandaki temel darboğazın özellikle yurtdışından finansman temini olacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıda özetlenen tablo bir yandan 2014'de ekonomideki büyüme hızının hedeflenen %4'ün gerisinde kalmasının ciddi bir olasılık olduğunu, diğer yandan hedefi tutturmakta inşaat sektörünün ağırlıklı bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır. Konut talebinin arzdaki artışın gerisinde kaldığı dikkate alındığında bu durum sektördeki büyümenin sürdürülebilirliği açısından kamu yatırımlarının ve mega projelerin öneminin arttığına işaret etmektedir.

Ekonomi çevrelerinde farklı boyutları ile ve farklı bakış açılarından yapılan analizler 2014 yılında hem tüketicinin hem de reel sektörün şartlarının zorlaşacağına ve iç talebin büyümeye vereceği desteğin gerileyeceğine işaret etmektedir. Faizde istikrarın korunması uğruna döviz kurunda oynaklığa geçit verilmesinin ise reel sektör için belirsizlik, enflasyonist baskılar ve yükselen maliyetler olacağı değerlendirilmektedir. Reel sektörün dış borç yükü dikkate alındığında döviz kurlarındaki yükselişlerin bilançoları olumsuz etkileyeceği ve üretim maliyetlerini artıracığı vurgulanmaktadır.

İNŞAAT SEKTÖRÜ

Üretim artışından temkinli duruşa geçiyor...

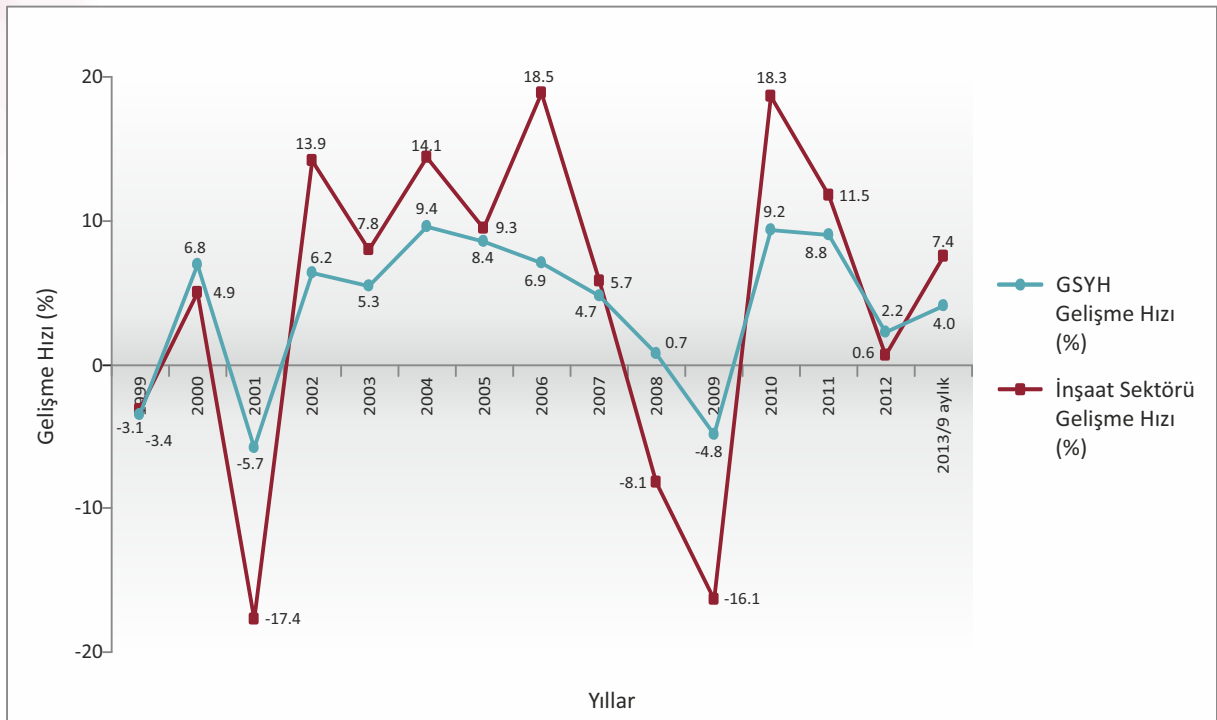
İnşaat sektörü 2012 yılında yaşanan duraklama döneminden sonra 2013'ün 3. çeyreğinde %8.7, yılın ilk dokuz aylık döneminde ise %7.4 oranında büyüme kaydetmiştir. Hızlı toparlanma olarak tanımlanabilecek olan bu performans artışı yılın ilk dokuz aylık döneminde %38.8 oranında artmış olan kamu inşaat yatırımları sayesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde özel sektör yatırımları ise %3.5 gerilemiştir.

Ancak, Yap-İşlet-Devret ve Kamu-Özel Sektör Ortaklığı modelleri ile gerçekleştirilmekte olan büyük ölçekli yatırım projelerinin, Türkiye'de son dönemde yaşanan siyasi ve sosyal gelişmelerin uluslararası kamuoyuna yansımaları, ülkenin yatırım ortamına ilişkin yapılmaya başlanan olumsuz değerlendirmeler ve tersine gelişmeler yaşanması olasılığı beliren ülke risk değerlendirmeleri nedeniyle negatif etkileeneceği değerlendirilmektedir. Büyümeye önemli katkıda bulunan ve bulunacak olan bu büyük yatırımların, ayrıca, döviz kurlarında Aralık 2013-Ocak 2014 döneminde gözlenen, bu kadar kısa sürede yaşanması hiç beklenmeyen derecede yüksek artışın gerilememesi durumunda yüklenilecek ek maliyetler nedeniyle ayrı sorunlarla karşı karşıya kalması söz konusudur.

Bina inşaatlarına ilişkin TÜİK tarafından açıklanan verilere göre, 2013 yılının Ocak-Eylül döneminde Yapı Ruhsatı verilen yapıların yüzölçümü %9.3, Yapı Kullanma İzin Belgesi verilen yapıların yüzölçümü ise %29.1 artmıştır.

17 Aralık 2013 sonrasındaki siyasi ve ekonomik yönden dalgalı konjunktürde sektördeki yatırım iştahının yerini kaygılı bir bekleyişe ve temkinli duruşa bıraktığı gözlenmekte, devam etmesi halinde bu durumun 2013 yılında inşaat üretiminde kaydedilmiş olan hızlı büyüme trendini aşağı yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

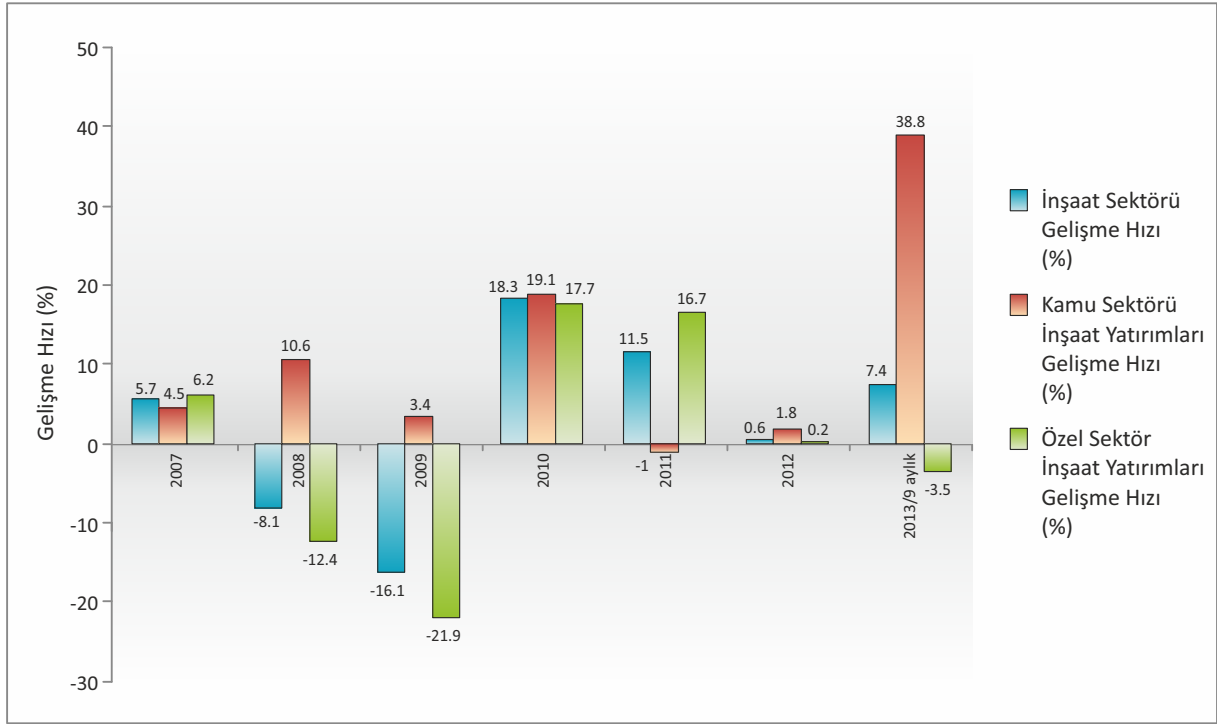
GSYH - İnşaat Sektörü Gelişme Hızları (%)

Kaynak: TÜİK

Kamu ve Özel Sektör - İnşaat Yatırımları Gelişme Hızları (%)

Kaynak: TÜİK

Yapı İzinleri: 2013 İlk Dokuz ayında yapı izni verilen yapıların yüzölçümü arttı.

2013 yılının ilk dokuz ayında bir önceki yıla göre belediyeler tarafından Yapı Ruhsatı verilen yapıların bina sayısı %13.4, yüzölçümü %9.3, değeri %13.8, daire sayısı %10.8 oranında artmıştır.

2013 yılının ilk dokuz ayında Yapı Ruhsatına göre yapıların yüzölçümü 120,029,711 m² iken bunun 69,937,388 m²'si (%58.3) konut, 30,648,571 m²'si (%25.5) konut dışı ve 19,443,752 m²'si (%16.2) ise ortak kullanım alanı olarak gerçekleşmiştir.

Yapı Ruhsatı, Ocak-Eylül Ayları Toplamı, 2013

	Göstergeler			Bir Önceki Yılın İlk Dokuz Ayına Göre Değişim Oranı (%)	
	2013	2012	2011	2013	2012
Bina Sayısı	83 319	73 494	67 727	13.4	8.5
Yüzölçümü (m ²)	120 029 711	109 802 833	82 301 827	9.3	33.4
Değer (TL)	85 834 445 349	75 422 817 695	53 097 203 585	13.8	42.0
Daire sayısı	591 014	533 221	431 240	10.8	23.6

Kaynak: TÜİK

2013 yılının ilk dokuz ayında bir önceki yıla göre belediyeler tarafından Yapı Kullanma İzin Belgesi verilen yapıların bina sayısı %24.4, yüzölçümü %29.1, değeri %36.8, daire sayısı %31.2 oranında artmıştır.

2013 yılının ilk dokuz ayında Yapı Kullanma İzin Belgesine göre yapıların yüzölçümü 92,392,922 m² iken bunun 57,293,622 m²'si (%62.0) konut, 22,474,378 m²'si (%24.3) konut dışı ve 12,624,922 m²'si (%13.7) ise ortak kullanım alanı olarak gerçekleşmiştir.

Yapı Kullanma İzin Belgesi, Ocak-Eylül Ayları Toplamı, 2013

	Göstergeler			Bir Önceki Yılın İlk Dokuz Ayına Göre Değişim Oranı (%)	
	2013	2012	2011	2013	2012
Bina Sayısı	80 883	64 994	69 984	24.4	-7.1
Yüzölçümü (m ²)	92 392 922	71 546 958	74 923 734	29.1	-4.5
Değer (TL)	64 841 905 805	47 403 469 399	46 903 119 779	36.8	1.1
Daire sayısı	490 990	374 138	392 663	31.2	-4.7

Kaynak: TÜİK

İnşaat Sektörü Ciro Endeksi: 2013 III. çeyrekte arttı.

İnşaat sektöründe Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Sektörü Ciro Endeksi 2013 yılı III. Çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %4.6 oranında artmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Ciro Endeksinde ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %16.4 oranında artış kaydedilmiştir.

İnşaat Üretim Endeksi: 2013 III. çeyrekte arttı.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Üretim Endeksi 2013 yılı III. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1.9 oranında, takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Üretim Endeksi ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %8.2 oranında artmıştır.

İnşaat Ciro ve Üretim Endeksleri ve Değişim Oranları (2010=100), III. Çeyrek 2013

Gösterge	Arındırılmamış		Takvim Etkilerinden Arındırılmış			Mevsim ve Takvim Etkilerinden Arındırılmış		
	Endeks 2013/III	Endeks 2012/III	Endeks 2013/III	Endeks 2012/III	Yıllık Değişim (%)	Endeks 2013/III	Endeks 2013/II	Çeyreklik Değişim (%)
Ciro	134.4	115.5	134.4	115.5	16.4	134.8	128.9	4.6
Üretim	135.3	125.0	135.6	125.3	8.2	123.6	121.2	1.9

Kaynak: TÜİK

İnşaat Ciro ve Üretim Endeksleri ve Değişim Oranları (2010=100), II. Çeyrek 2013

Gösterge	Arındırılmamış		Takvim Etkilerinden Arındırılmış			Mevsim ve Takvim Etkilerinden Arındırılmış		
	Endeks 2013/II	Endeks 2012/II	Endeks 2013/II	Endeks 2012/II	Yıllık Değişim (%)	Endeks 2013/II	Endeks 2013/I	Çeyreklik Değişim (%)
Ciro	114.1	98.4	114.1	98.4	15.9	128.0	129.5	-1.2
Üretim	129.7	121.7	129.3	121.2	6.7	120.5	117.6	2.4

Kaynak: TÜİK

Bina İnşaatı Maliyet Endeksi: Bina inşaat maliyetleri yükseliyor.

Bina İnşaatı Maliyet Endeksi (BİME), Ekim–Kasım–Aralık aylarını kapsayan 2013 yılı dördüncü çeyreğinde, toplamda bir önceki çeyreğe göre %1.2, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %7.2 ve dört çeyrek ortalamalarına göre ise %5.1 artmıştır.

BİME'de 2013 yılı dördüncü çeyreğinde işçilik endeksi bir önceki çeyreğe göre %1.3, malzeme endeksi ise %1.1 artmıştır. Bir önceki yılın aynı çeyreğine göre işçilik endeksinde %7.3, malzeme endeksinde ise %7.1 artış kaydedilmiştir.

17 Aralık 2013 sonrasındaki süreçte yaşanan Dolar kuru ve ÖTV artışlarına bağlı olarak inşaat maliyetlerinin yükselişe geçeceği, bu yükselişin özellikle ithal girdi kullanan markalı konut üretiminde daha da hızlı seyredeceği beklentisi güçlenmiştir.

İnşaat ve İşgücü: İstihdam azalıyor, brüt ücret-maaş artıyor.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat İstihdam Endeksi 2013 yılı III. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1.4 oranında azalmış, takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat İstihdam Endeksinde ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %5.9 oranında azalma kaydedilmiştir.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Çalışılan Saat Endeksi 2013 yılı III. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1.4 oranında, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre ise %6.9 oranında azalmıştır.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Brüt Ücret-Maaş Endeksi ise 2013 yılı III. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %2.1 oranında artmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Brüt Ücret-Maaş Endeksinde ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %9.1 oranında artış kaydedilmiştir.

Ocak 2014'de inşaat sektöründe güven arttı.

TÜİK tarafından 27 Ocak 2014'de açıklanan Sektörel Güven Endekslerine göre mevsim etkilerinden arındırılmış inşaat sektörü güven endeksinde %4.6 artış kaydedilmiş, bir önceki ayda 84.8 olan inşaat sektörü güven endeksi 88.7 değerine yükselmiştir.

İnşaat sektörü güven endeksindeki artış, alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyi ve gelecek üç aylık dönemde toplam çalışan sayısı beklentisi alt endekslerindeki iyileşmeden kaynaklanmıştır. Söz konusu endekslerde bir önceki aya göre sırasıyla %8.4 ve %2 artış kaydedilmiştir.

Bilindiği gibi Sektörel Güven Endeksleri 0-200 aralığında değer alabilmekte, endeksin 100'den büyük olması sektörün mevcut ve gelecek döneme ilişkin iyimserliğini, 100'den küçük olması ise kötümserliğini göstermektedir

Konut Maliyetleri Artıyor.

2013 yılının 3. çeyreğinde konut sektöründe satışlar yılın 2. çeyreğine kıyasla az da olsa gerilemiştir. Fiyatlarda ise Aralık ayında bir önceki aya göre %0.28 oranında, geçen yılın aynı dönemine göre ise %13.62 oranında artış gerçekleşmiş, tüketici güveni aşağı yönlü trendini sürdürmüştür.

T.C Merkez Bankası tarafından açıklanan Ekim 2013 Konut Fiyat Endeksi verileri ise konut fiyatlarında 2013 Eylül ayına göre %0.73, bir önceki yılın Ekim ayına göre %13.04 oranında artış olduğunu göstermiştir.

TÜİK tarafından 24 Ocak 2014'de yayınlanan konut satış istatistiklerine göre: 2013'ün 3. çeyreğinde Türkiye genelinde 282,835 konut satış sonucu el değiştirmiş, ipotekli konut satış sayısı 95,482, diğer satış türleri sonucunda el değiştiren konut sayısı ise 187,353 olmuştur.

Konut satışlarında İstanbul 58,318 konut satışı ile en yüksek paya (%20.6) sahip olmuş, İstanbul'u 31,785 konut satışı (%11.2) ile Ankara; 17,316 konut satışı (%6.1) ile İzmir izlemiştir.

Türkiye genelinde toplam konut satışları içinde ipotekli satışın payı %33.8 olmuştur. En yüksek ipotekli satış 23,696 konut ile İstanbul'da gerçekleşmiş, İstanbul %24.8 ipotekli satış payı ile Türkiye sıralamasında ilk sırayı almıştır. İstanbul'daki toplam konut satışları içinde ipotekli satışın payı ise %40.6 olmuştur. Diğer konut satışlarında da İstanbul 34,622 konut satışı ve %18.5 pay ile ilk sıraya yerleşmiştir. İstanbul'daki toplam konut satışları içinde diğer satışların payı %59.4 olmuştur.

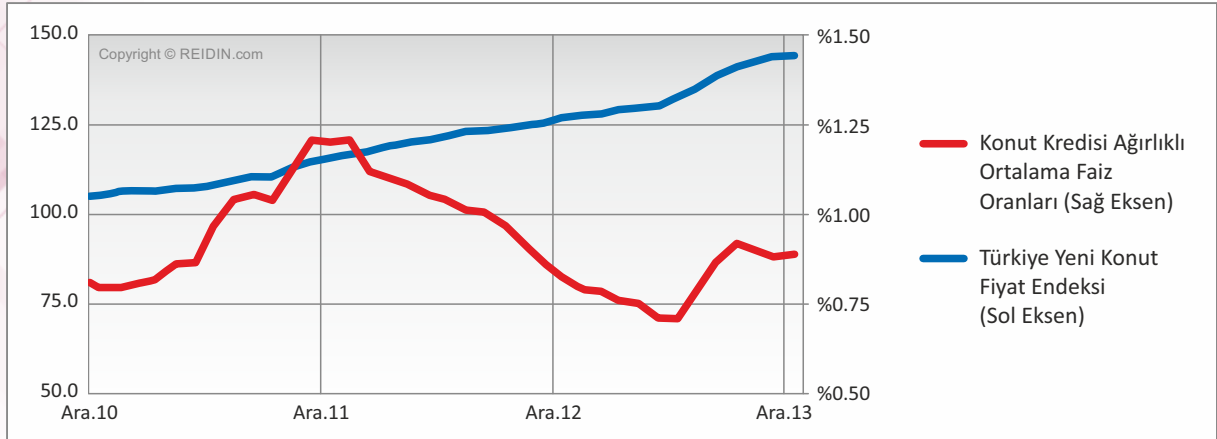
Siyasi belirsizlikler, döviz kuru ve inşaat maliyetlerindeki artışlar nedeniyle 2014 yılında konut fiyatlarında artış beklenmektedir. Türkiye'deki konutların %60'ı yatırım %40'ı ise oturma amaçlı satılmakta, sektörde yabancı yatırımcıların payı giderek artmaktadır. Halen Avrupa'lı yatırımcıların önde olmasına karşın 1-2 yıl içerisinde Arap yatırımcıların Avrupa'lıları geçeceği tahmin edilmektedir.

Aralık 2013 Konut İstatistikleri (REIDIN GYODER)

REIDIN GYODER Yeni Konut Fiyat Endeksi sonuçlarına göre, endeks Aralık ayında bir önceki aya göre %0.28 oranında, geçen yılın aynı dönemine göre ise %13.62 oranında artış göstermiştir.

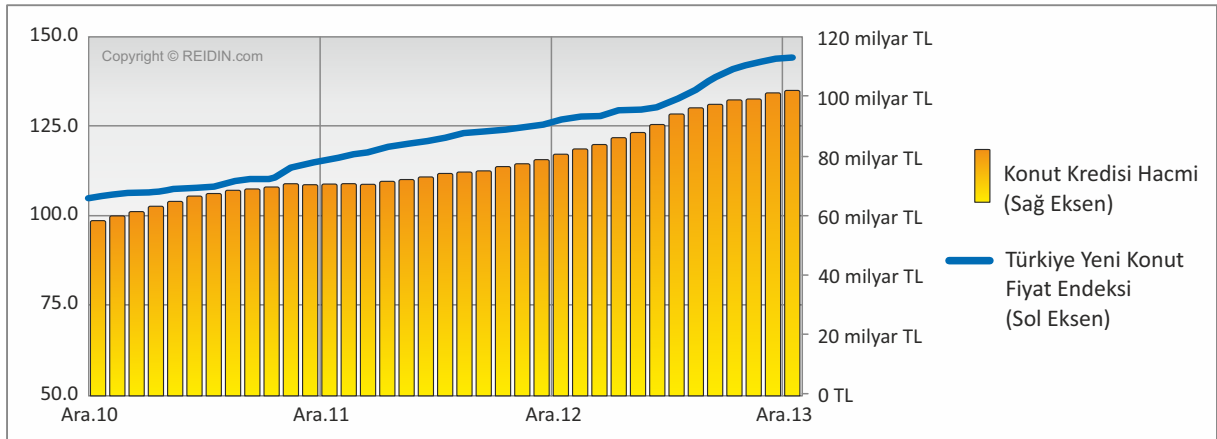
Aralık ayında satışı gerçekleştirilen konutların %20.1'i bitmiş konutlardan oluşurken %80'i bitmemiş konutlardan oluşmuştur.

Yeni Konut Fiyatları ve Konut Kredisi Faiz Oranları

Kaynak: REIDIN

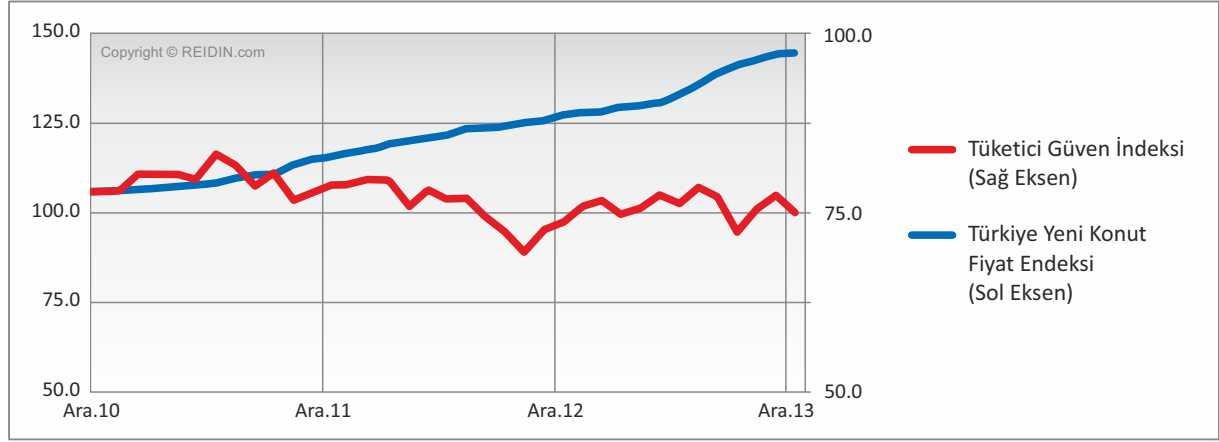
Yeni Konut Fiyatları ve Konut Kredisi Hacmi

Kaynak: REIDIN

Yeni Konut Fiyatları ve Tüketici Güven Endeksi

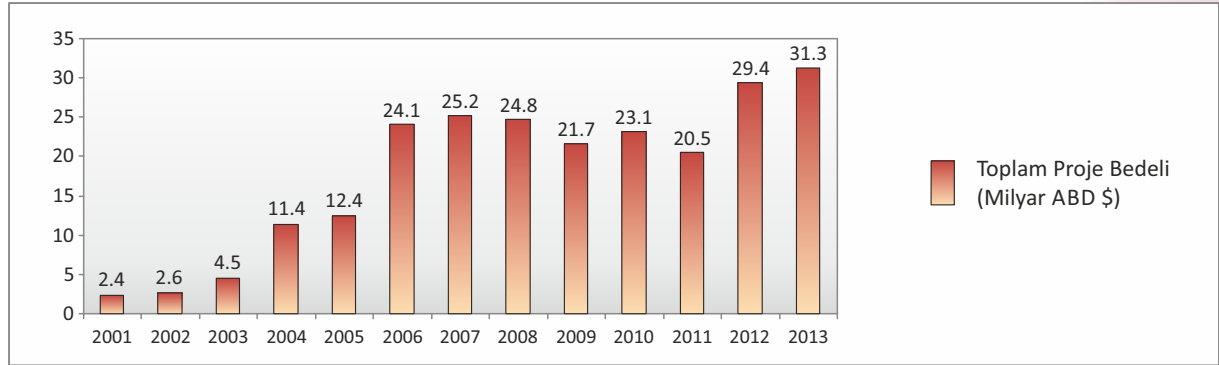

Kaynak: REIDIN

YURTDIŞI MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ Başarı Öyküsü devam ediyor.

Ekonomi Bakanı Nihat ZEYBEKÇİ'nin 2014 Ocak ayı ortasında yapmış olduğu açıklama Türk müteahhitlerin başarı grafiğinin 2013'de de yükselmeye devam ettiğini ve yıllık uluslararası yeni iş tutarının ilk kez 30 milyar ABD Doları eşiğini aşarak 31.3 milyar ABD Dolarına ulaştığını ortaya koymuştur. Daha önce 27.1 milyar ABD Doları olarak açıklanan 2012 yılı proje değeri ise 29.4 milyar ABD Doları olarak revize edilmiştir.

Yıllara Göre Türk Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri (2001-2013)

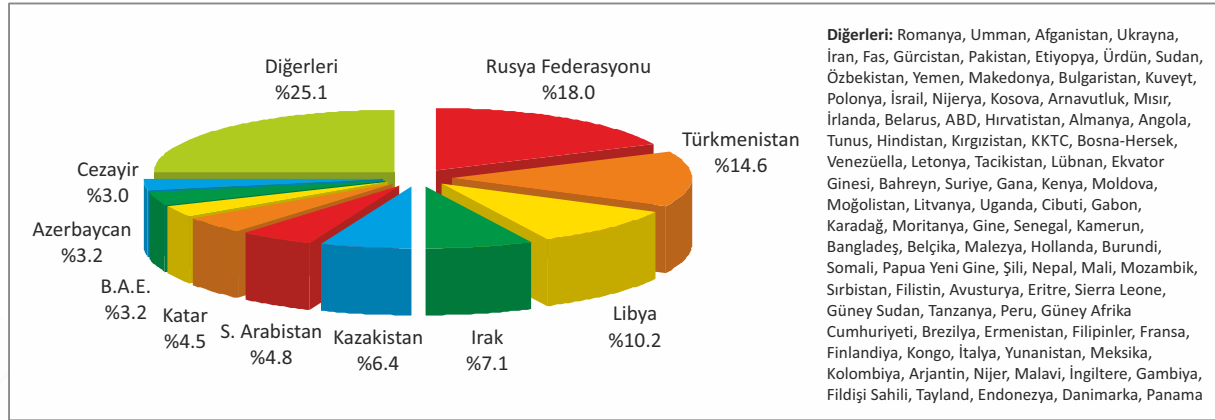

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Türk müteahhitlerin 1972-2013 döneminde faaliyet göstermiş oldukları ülke sayısı 103'e, yurtdışında üstlenmiş oldukları projelerin sayısı 7 bin 371'e, bu projelerin toplam tutarı ise 274.1 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır.

1972-2013 arasındaki dönem, toplam uluslararası iş tutarının bölgesel dağılımı itibariyle değerlendirildiğinde %46.4'lük bir pay ile ve diğerlerine göre açık farkla BDT bölgesinin öne çıktığı görülmektedir. BDT'yi sırasıyla Ortadoğu Bölgesi (%25.8), Afrika (%18.1), Avrupa(%6.2), Asya(%3.1) ve Amerika kıtası ülkeleri (%0.5) izlemişlerdir. Bu tablo Türk müteahhitlerin uluslararası iş tutarının yarıya yakın bir bölümünün BDT Bölgesinde, %90.3'ünün ise BDT-Ortadoğu-Afrika üçlüsünde yoğunlaşmış olduğunu göstermektedir.

1972 - 2013 Yıllarında En Fazla Müteahhitlik İşi Üstlenilmiş Olan İlk 10 Ülke

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

2013 yılında Türk müteahhitler 45 ülkede toplam tutarı 31.3 milyar ABD Dolarına ulaşan 374 proje üstlenmişler, Güney Sudan ile Senegal faaliyette bulunan ülkeler arasına girmişler ve en fazla iş üstlenilen ülke ise Türkmenistan olmuştur. 10.5 milyar ABD Doları tutarında 60 projenin üstlenildiği Türkmenistan'ı, sırasıyla Rusya (5.6 milyar ABD Doları), Azerbaycan (2.8 milyar ABD Doları), Irak (2.1 milyar ABD Doları) ve Kazakistan (1.8 milyar ABD Doları) izlemiştir.

2013 Yılında En Fazla Müteahhitlik İşi Üstlenilmiş Olan İlk 10 Ülke

2013	Proje Bedeli (\$)	Pay (%)
1 TÜRKMENİSTAN	10 536 744 955	33.70
2 RUSYA FED.	5 649 198 824	18.00
3 AZERBAJCAN	2 750 159 740	8.80
4 IRAK	2 117 229 085	6.80
5 KAZAKİSTAN	1 788 212 903	5.70
6 CEZAYİR	1 477 955 955	4.70
7 S.ARABİSTAN	1 063 896 990	3.40
8 ANGOLA	597 000 000	1.90
9 KUVEYT	568 598 216	1.80
10 LİBYA	561 393 449	1.80

2013 yılındaki bir diğer önemli gelişme; 2003 yılında 16.6 milyon, 2012 yılında ise 60.7 milyon ABD Doları olan ortalama uluslararası proje bedelinin 83.7 milyon ABD Dolarına ulaşması olmuştur. 2013'de üstlenilen büyük projeler arasında Aşkabat Havaalanı, Aşkabat Olimpiyat Köyü 3. Aşaması ve Türkmenbaşı Limanı projeleri, sözleşme tutarı 1 milyar ABD Doları sınırını aşan projeler olarak öne çıkmıştır.

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Yıllar	Proje Sayısı	Proje Bedeli (\$)	Kümülatif Proje Bedeli (\$)	Ortalama Proje Bedeli (\$)
2000 ve Öncesi	1 897	40 858 616 053	40 858 616 053	21 538 543
2001	109	2 393 707 032	43 252 323 085	21 960 615
2002	132	2 571 419 045	45 823 742 130	19 480 447
2003	270	4 490 224 866	50 313 966 995	16 630 462
2004	429	11 366 513 810	61 680 480 805	26 495 370
2005	408	12 375 287 980	74 055 768 785	30 331 588
2006	515	24 059 212 246	98 114 981 030	46 716 917
2007	570	25 260 215 400	123 375 196 431	44 316 167
2008	620	24 827 903 534	148 203 099 965	40 045 006
2009	474	21 667 584 518	169 870 684 483	45 712 204
2010	583	23 066 779 890	192 937 464 372	39 565 660
2011	505	20 488 720 029	213 426 184 401	40 571 723
2012	485	29 434 078 928	242 860 263 329	60 688 823
2013	374	31 307 900 523	274 168 163 852	83 710 964
Toplam	7 371	274 168 163 852		

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Türk firmaların 2013'de yurtdışında üstlendikleri projelerin sektörel dağılımında konut, ticaret merkezleri ve idari binalar toplam olarak %39.6'lık pay ile (12.4 milyar Dolar) ilk sırada yer almıştır. İkinci sırada %32.9'luk bir pay (10.3 milyar ABD Doları) ile ulaşım projeleri yer almış, onu %19.8 (6.2 milyar ABD Doları) ile sanayi ve enerji tesisleri, %4.0 (1.3 milyar ABD Doları) ile su ve kanalizasyon projeleri izlemiştir.

Yurtdışı Müteahhitlikte Geleceğe Bakış

Türk müteahhitlerin önemli özellikleri; pazar çeşitlendirme stratejilerinde çok dinamik ve proaktif olabilmeleri, ana pazarlarında işlerin durması, yavaşlaması veya risklerin artması halinde ilgilerini çok kısa bir sürede alternatif alanlara yoğunlaştırmalarıdır. Aynı yaklaşım yurtiçindeki yatırımlar için de geçerli olup, yurtdışındaki projelerin daha yakından takip edilmesi sonucunu doğurmaktadır. 2014'de yurtiçindeki yatırımların yavaşlaması veya risklerin artması halinde benzer bir sürecin yaşanması ve “yurtiçindeki temkinli duruş”a, “yurtdışındaki aktivite artışı”nın eşlik etmesi yüksek bir olasılıktır.

Önümüzdeki dönemde petrol ve doğal gaz ihraç eden, yüksek oranlı büyüme kaydedeceği tahmin edilen ve aşağı yönlü riskleri asgari düzeyde olanlar başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde altyapı yatırımlarının artması ve iş fırsatlarının çoğalması beklenmektedir. Bu bağlamda BDT'nin çeşitli üstyapı ve altyapı projeleri ile Türk müteahhitler için önemini koruyacağı, Körfez bölgesinin metro, demiryolu ve katma değeri yüksek otoyol projeleri ile ilgi alanı olmaya devam edeceği, Afrika'nın Dünya Bankası, Afrika Kalkınma Bankası ve Avrupa'lı kredi kuruluşları tarafından finanse edilen çevre, ulaştırma ve enerji projeleri ile çekiciliğini sürdüreceği, değerlendirilmektedir.

AVRUPA İNŞAAT SEKTÖRÜ

(Kaynak: Eurostat Bülteni: 17 Ocak 2014)

Avrupa Birliği Resmi İstatistik Bürosu olan Eurostat'ın ilk belirlemelerine göre inşaat sektöründe mevsimsel olarak uyarlanmış üretim 2013 Kasım ayında 2013 Ekim ayına kıyasla Avro Bölgesinde (AB17) %0.6, AB28 bölgesinde ise %1.1 düşüş göstermiştir.

Ekim 2013'de ise inşaat sektörü üretimi Avro Bölgesinde %1.1, AB28 Bölgesinde ise %0.3 azalmıştır. Kasım 2012 ile kıyaslandığında Kasım 2013'deki üretim Avro Bölgesinde %1.7, AB28 Bölgesinde %1.6 azalmıştır.

Aylık Bazda Karşılaştırma

Kasım 2013 için veri temin edilebilen ülkelerden yedisinde inşaat sektörü üretimi azalmış, sekizinde ise artmıştır. En yüksek oranlı azalmalar Çek Cumhuriyeti (%5.6), Romanya (%4.9) ve Birleşik Krallık'ta (%4.0) kaydedilmiş, en yüksek artışlar ise Slovenya (%9.6), Polonya (%3.9) ve Macaristan'da (%3.0) görülmüştür.

Bina inşaatları Avro Bölgesinde %01.1, AB28 Bölgesinde ise %1.4 azalmıştır. Bu veriler Ekim 2013'de sırasıyla -%0.6 ve -%0.3 olmuştu. Mühendislik yapıları Avro Bölgesinde %1.0 artmış, AB28 Bölgesinde ise %0.3 azalmıştır. Bu veriler bir önceki ayda sırasıyla -%1.6 ve %0.8 olmuştu.

Yıllık Bazda Karşılaştırma

Kasım 2013 için veri temin edilebilen ülkelerden dokuzunda inşaat üretimi azalmış, Almanya'da aynı kalmış, beşinde ise yükselmiştir. En büyük azalmalar Portekiz (%13.0), İtalya (%10.8), Bulgaristan (%9.1) ve Çek Cumhuriyeti'nde (%8.3) görülmüştür. En büyük artışlar ise Slovenya(%30.7), Macaristan (%18.9) ve İsveç'te (5.9) kaydedilmiştir.

Bina inşaatları hem Avro Bölgesinde hem de AB28 Bölgesinde ise %1.4 azalmıştır. Bu veriler Ekim 2013'de sırasıyla -%0.2 ve -%0.7 olmuştu. Mühendislik yapıları Avro Bölgesinde % 3.1, AB28 Bölgesinde ise %3.2 azalmıştır. Bu veriler bir önceki ayda sırasıyla -%3.9 ve -%2.6 olmuştu.

UFUK TURU

Nihat ZEYBEKÇİ

14 Ocak 2014, Akşam Gazetesi
T.C. Ekonomi Bakanı

Bu coğrafyada biz tüketim alışkanlıklarını belirleyebiliriz. Bu coğrafyada tüketim ağlarına da hakim olabiliriz. Yeni tüketim ağları da yaratabiliriz. İşte böyle olursa Türkiye, Gazi Mustafa Kemal'in gösterdiği muasır medeniyet ve daha üzerine doğru, daha reel ve ayakları yere basan bir hale gelebilir.

Jim Yong KIM

14 Ocak 2014, Dünya Bankası "Küresel Ekonomik Beklentiler Raporu"
Dünya Bankası Başkanı

Büyüme güçlenecek gibi görünüyor. Ancak aşağı yönlü riskler global ekonomik iyileşmeyi tehdit etmeyi sürdürüyor.

Ali BABACAN

02 Ocak 2014, MÜSİAD Toplantısı
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Gelecek 10 yılda, gelişmekte olan ülkelerin büyüme hızı, geçmiş 10 yıla göre daha düşük olacak. Artık Çin'de %9'luk, 10'luk büyüme oranlarını görmeyeceksiniz. Yani gelecek 10 yıl, geçmiş 10 yıla göre ortalama büyümelerin daha düşük olduğu bir dönem olacak ama buna rağmen, gelişmekte olan ülkeler yine de gelişmiş ülkelere göre çok daha yüksek büyüme oranları sergilemeye devam edecek. Dolayısıyla yatırım, büyüme, dinamizm dendiğinde adres yine gelişmekte olan ülkeler olacak.

Prof. Joseph E. STIGLITZ

13 Ocak 2014, Dünya Gazetesi
Nobel Ödüllü Ekonomist, Columbia Üniversitesi Öğretim Üyesi

Avrupa'nın 2014'te devam eden büyük hastalığıyla birlikte ABD'deki en büyükler dışında etkisi olmayan toparlanma benim içimi karartıyor. Atlantik'in her iki yakasında da pazar ekonomileri vatandaşlarının çoğuna hizmet etmekte yetersiz kalıyor. Peki bu daha ne kadar devam edebilir?

Nurettin ÖZDEBİR

20 Ocak 2014, Dünya Gazetesi
Ankara Sanayi Odası Başkanı

Firmaların sicili bozulmadan bankalara yeniden yapılandırma yetkisi verilmeli.

Prof. Dr. Nouriel ROUBINI

**02 Ocak 2014, www.project-syndicate.org
New York Üniversitesi Öğretim Üyesi**

Gelişmekte olan ekonomiler 2014'te hızlı büyüyecek ve %5'e yakın büyüme kaydedeceklerdir. Buna rağmen bazı gelişmekte olan ülkeler (Türkiye, Hindistan, Endonezya, Brezilya, Güney Afrika, Macaristan, Ukrayna, Arjantin ve Venezuela) 2014'de büyük cari açıklar, yavaşlayan büyüme, hedefin gerisinde kalan enflasyon ve seçim kaynaklı siyasal gerginlikler nedeniyle kırılğan kalacaklardır.

Uğur CİVELEK

**06 Ocak 2014, Dünya Gazetesi
Ekonomi Yazarı**

Son haftalardaki gelişmeler 2014 yılına ilişkin beklentileri büyük bir hızla olumsuzlaştırdı. Bu durumu nafiler bir çaba ile frenlemeye çalışanlar da tafefisi imkânsız oranda itibar kaybetti. Belirsizlik ve kırılğanlık arttıkça kontrol kaybı büyüdü, güven bunalımı derinleşti. Eğer durum böyle olmasa idi, finansal piyasalardaki eğilimlerin çok daha farklı olması gerekirdi... Küresel düzeydeki eğilimleri olması gerektiği gibi okuyamamanın, içerideki ağırlaşmış sorunları göz ardı etmenin ve kısa vadeleri uç uca ekleyerek gittiği yere kadar yanlış zorlamanın birikmiş faturası belirleyici oluyor. Gündemi belirlemeye alışmış olanlar olumsuz anlamda gündem olmaktan kurtulamıyor...

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız genel görünüm öncelikle Merkez Bankası ve finansal sistemi, devamında ise siyasal ve tüm toplumu yakından ilgilendiriyor. Zira değişen koşulların para otoritesini başarısızlığa mahkum etmesini çok yönlü istikrarsızlığın öncü dalgası olarak görmek gerekiyor.

Alaattin AKTAŞ

**20 Ocak 2014, Dünya Gazetesi
Ekonomi Yazarı**

Kur artışı kurbağa deneyine benziyor. Geçmişte devalüasyon olduğunda kaynar suya atılan kurbağa gibi zıpladık. Şimdi ılık suda yavaş yavaş kaynamaya doğru gidiyoruz.

Dr. Güven SAK

**09 Ocak 2014, Dünya
TEPAV-Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, İcra Direktörü**

Türkiye'de cari işlemler açığının milli gelire oranı son on yılda %5.4'ten %7.4'e yükseldi. Ne yaptık? Cari işlemler açığının milli gelire oranını %35 artırdık. Alın size icraat işte. Memlekete daha fazla yabancı tasarruf davet ettik. Hızlı büyümek istedik. Geldiler. Cari işlemler açığımız uzun dönem ortalamasının üzerine çıktı. Hızlı büyüdük. Oy oranı da yükseldi. Unutmayın, doping ilacını seve seve içtik. İşe yaradı. Bir yan etkisi vardı. Memleketin kırılğanlığı arttı. Artık o kadar kusur kadı kızında da olur. Öyle değil mi?

TCMB PARA POLİTİKASI KURULU KARARI SONRASI...

Ocak 2014 boyunca piyasadaki dalgalı seyir sonucunda yükselişini sürdüren ABD Doları kuru 27 Ocak 2014'de 2.39'a dayandığında T.C. Merkez Bankası tepkisini ortaya koymuş ve 28 Ocak Salı akşamı Para Politikası Kurulu'nun (PPK) olağanüstü toplanacağını açıklamıştır. Piyasalarda geç kalınmış ancak doğru bir karar olarak yorumlanan bu gelişme ile saatler içinde, sadece içeride değil tüm gelişen ülke ekonomileri için önem taşıyan bir gündem oluşturulmuştur.

Merkez Bankası Para Politikası Kurulu'nun 28 Ocak Salı akşamı yapılan olağanüstü toplantısında alınan kararlar gece yarısı açıklanmıştır. Açıklanan karara göre;

1. Politika faizi olarak bilinen haftalık repo ihale faizi %4.5'dan %10'a,
2. Gecelik borç alma faizi %3.5'dan %8'e; borç verme faizi %7.75'den %12'ye (piyasa yapıcısı bankalar için %6.75'den %11.50'ye)
3. Gecelik borçlanmada saat 16.00–17.00 arasında Merkez Bankası'na başvuran bankalara uygulanan borç verme faizi de %10.25'den %15'e yükseltilmiştir.

Bu kararlar sonucunda, TCMB'nin kur baskısını hem koridor içinde yer alan faizlerle, hem de döviz müdahaleleri ile hafifletme olanağı elde etmiş olduğu değerlendirilmektedir. Döviz satın alma niyeti olanların, karşılığında bulmaları gereken TL'nin fiyatı pahalı hale getirilmiştir.

PPK kararı sonrasında piyasalarda kısmi bir toparlanma başlamıştır. Borsa yukarı yönlü harekete başlarken TL, Dolar ve Euro karşısında bir miktar değer kazanmış, Türkiye'nin risk primi (CDS primi) de gerilemeye başlamıştır.

TCMB, bu faiz düzeyinin ne kadar korunacağı hususuna, *“Enflasyon görünümünde belirgin bir iyileşme sağlanana kadar para politikasındaki sıkı duruş sürdürülecektir”* notu ile netlik kazandırmaktadır.

Bu düzenleme sonrasında TL'deki istikrarın, önce yurtiçinde yaşanmakta olan siyasal krizin tansiyonuna, sonra da yurtdışında Amerikan Merkez Bankası'nın tahvil alımını azaltma hızına ve diğer gelişen ülkelerin paralarındaki değerlenmeye bağlı olacağı ifade edilmektedir.

Orta-Uzun Vadede...

2014 yılında GSYH'nin %25'i oranında dış kaynak kullanım ihtiyacı olan Türkiye ekonomisi için riskleri düşük tutabilmek hayati önem taşımaktadır. Faiz artışının başlangıçta kredi maliyetlerini yükselteceği, dolayısıyla tüketim ve yatırımlar üzerinde olumsuz etki yaratabileceği çeşitli ekonomistlerce değerlendirilmektedir. Buna göre, özellikle kurun enflasyona etkisi azaldığında yıl içinde faizin daha fazla yükselmeyeceği, kısa vadede negatif etkileri olsa da uzun vadede daha ciddi olumsuz riskleri azaltmak açısından önemli bir karar olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan, Merkez Bankası'nın faizleri artırması bankaların mevduat ve kredi faizlerinin de artmasına yol açacak; işin en maliyetli yanı da bu gelişme olacaktır. Özel sektör üzerinde olumsuz yansımaları olabilecek bu durumun, en çok da halihazırda sıkıntıya girmeye başlamış olan inşaat sektörünü hem konut, hem de altyapı projelerinde ciddi oranda etkileyeceği değerlendirilmektedir. Gelişmelerin özellikle gündemde olan büyük özelleştirmeler ve Kamu-Özel Ortaklığı modeli ile ihale edilen “Mega Projelerin” finansmanları ile bu işleri üstlenen firmalar üzerine düşen özkaynak yüklerini ağırlaştırabileceği öngörülmektedir.

Faiz artışının yansımaları nedeniyle ekonomide tüm dengeler yeniden kurulana kadar büyümenin bir miktar yavaşlaması, piyasalarda da göreceli durgunluk yaşanması beklenmektedir. 2014 yılında Türkiye'nin en önemli sorunu ekonomide istikrarı sağlamak olacağından, iç politika çekişmelerine son verilmesi ve daha fazla hasar ortaya çıkmadan ekonomiye sahip çıkılması gerektiği ekonomi çevrelerince vurgulanmaktadır.

Para politikasının sıkılaştırılması, hem hedefin oldukça üzerinde seyreden enflasyonun hem de şirketlerin bilançosunu bozan döviz kurundaki artışın önüne geçilebilmesi için bir enstrüman olarak kullanılmış olsa da büyümeye olumsuz etkilerinin olacağı kabul edilmektedir. Büyümenin üzerindeki olumsuz yansımaları giderebilmek için hükümetin yükselen faizlerin büyümeyi düşürücü etkisini maliye politikasını gevşeterek telafi etmek gibi bir tercih kullanabileceği ekonomi çevrelerince dile getirilmektedir. Bu ekonomi politikası ile, bütçe açığı ve kamu borcunun düşük düzeylerde olması dikkate alınarak, iç talebi artırmak için kamu harcamalarını artırmak ve vergi oranlarını düşürmek gibi bir strateji belirlenebileceği kaydedilmektedir.

PPK kararının açıklandığının ertesi günü (29 Ocak 2014 tarihinde) Amerikan Merkez Bankası (FED) da Ocak ayı Açık Piyasa Komitesi kararlarını açıklamış, Eylül 2012'den beri devam eden ve geçtiğimiz ay aylık 85 milyar ABD Dolarından 75 milyar ABD Dolarına düşürülen tahvil alım programını 10 milyar daha azaltmıştır. FED'den yapılan açıklamada, ekonomik aktivitelerde büyümenin altı çizilirken işgücü piyasasının da olumlu seyrettiği bildirilmiş, gelecek aylarda da tahvil alım programında azalışın devam edebileceği belirtilmiştir. Bunun sonucu olarak, FED'in ABD tahvillerini daha cazip hale getiren politikası nedeniyle, gelişmekte olan ülkelere eskisinden daha az dış kaynak gelebileceği; sıcak para akışına bağımlı olan gelişmekte olan ülkelerin, FED'in piyasalara sürdüğü para miktarında kısıtlamaya gitmesiyle sıkıntıya girebileceği öngörülmektedir.

Öyle ki, FED'in niceliksel gevşeme (*quantitative easing*) adını verdiği genişletici para politikası çerçevesinde her ay yaptığı 85 milyar ABD Doları tutarındaki tahvil alım programında azaltmaya gitmeye başlayacağını ilk işaretini geçtiğimiz Mayıs ayında vermesinden sonra, Türkiye'nin de aralarında olduğu gelişmekte olan piyasalarda kurlarda ve piyasa faizlerinde yukarı yönlü, borsalarda ise aşağı yönlü hareketler başlamış, dış kaynaklı net sermaye miktarı belirgin biçimde azalmıştır. Yurtdışındaki dalgalı seyre Türkiye'deki siyasi türbülansın eklenmesi, Türkiye'de piyasaların benzer ekonomilere göre daha hızlı bozulmasına yol açmıştır.

Bu süreçte, 17 Aralık sonrası uluslararası kamuoyunda ve finans çevrelerinde Türkiye algısının ve dolayısıyla riskinin daha da arttığı göz ardı edilmemelidir. Bu riskler karşısında, Türkiye'nin en önemli yapısal sorunları arasında cari işlemler açığını düşürmek olduğu ortaya çıkmaktadır. Kısa vadede verimlilik düzeyi artırılamayacağına, daha yüksek katma değerli mallar ihraç edilemeyeceğine ve enerji fiyatlarında sürpriz bir keskin düşüş beklenmediğine göre, tasarruf oranını artırmaktan başka bir çözüm yolu olmadığı değerlendirilmektedir.

Tasarruf oranını artırmak için alınacak önlemler kapsamında özel kesimin tasarruf oranını yükseltmek kolay gözükmemektedir. Ancak, 2013 yılı başında uygulamaya sokulan yeni özel emeklilik sistemi ile BDDK'nın tüketici kredisi açmayı zorlaştırıcı kararları özel kesim tasarruf oranını artırmak açısından yararlı olacaktır. Bu kapsamda faizlerin yükseltilmesi de (faizin enflasyonun üzerinde seyretmesi koşuluyla) özel kesimin tasarruf eğilimini artırmaya katkıda bulunacaktır. Buna karşın, özel kesimin tasarruflarını artırmanın tek başına yeterli olmayacağı, böyle bir dönemde kamunun tasarrufunu da artırmak gerektiği kaydedilmektedir. Bu durumda başvurulabilecek en önemli enstrüman ise kamu harcamalarında kısıntı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda, hükümetin büyümedeki yavaşlamayı önlemek amacıyla maliye politikasını gevşeterek kamu harcamalarını artırmak stratejisine karşılık; cari açık sorununa çare bulmak için kamuda tasarruf önlemleri alınması stratejisi arasında zor bir ikileme kalabileceği değerlendirilmektedir.

